

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Anu Nyman ja Inna Väisänen

LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELUN TARVE JA TOTEUTUMINEN HYVINVOINTIALUEILLA

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen YAMK

2024

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali- ja terveystieteiden kehittäminen ja johtaminen

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Anu Nyman ja Inna Väisänen
Opinnäytetyön nimi	Lapsiperheiden kotipalvelun tarve ja toteutuminen hyvinvointialueilla
Vuosi	2024
Kieli	suomi
Sivumäärä	88+3
Ohjaaja	Hannele Laaksonen

Lapsiperheiden kotipalvelu on osa sosiaalihuoltolakia ja tarjoaa tärkeää tukea perheille arjessa, erityisesti silloin, kun perheet kohtaavat kuormittavia elämäntilanteita. Palvelun tarkoituksena on tukea perheiden hyvinvointia ennen kuin ongelmat kasautuvat ja kehittyvät suuremmiksi. Kotipalvelu voi sisältää esimerkiksi vanhemmuuden tukea, lastenhoitoa, kodinhoidollista apua ja emotionaalista tukea. Hyvinvointialueiden myöntämiskäytännöt voivat vaihdella, mutta laki takaa oikeuden palveluun, jos se on välttämätöntä lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää lapsiperheiden kotipalvelun nykytilaa hyvinvointialueilla kyselytutkimuksella, jonka aineisto kerättiin kyselylomakkeella seitsemältä eri hyvinvointialueella työskenteleviltä lapsiperheiden kotipalvelun esihenkilöiltä. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että lapsiperheiden kotipalvelua tarjotaan kaikilla tutkimukseen osallistuneilla hyvinvointialueilla. Osassa hyvinvointialueita kotipalvelua tuotetaan itse tai lisäksi käytetään ostopalvelua tai palveluseteliä. Perheille tarjotaan konkreettista apua lastenhoidon ja vanhemmuuden tueksi sekä kodinhoidollisten töiden tukemiseen huomioiden perheiden erityistarpeet. Palvelu tarjoaa tilapäistä tukea myös kriisitilanteissa ja mielenterveyden haasteissa.

Tutkimuksen vastauksista nousi esille tärkeitä kehityskohteita ja huolenaiheita. Kehityskohteina pidettiin palvelun joustavuuteen ja ajantasaisuuteen liittyvät asiat ja ennen kaikkea tärkeänä pidettiin palvelun vaikuttavuuden parantamista myös ennaltaehkäisyyn, maksuttomuuden ja tasavertaisuuden tärkeys korostuivat. Vastauksissa huolenaiheita herätti työntekijä resurssit, työskentelytavat, toimintamallit sekä yhteistyö eri toimijoiden välillä.

Avainsanat lapsiperheiden kotipalvelu, varhainen tuki, tuen tarpeet

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen

ABSTRACT

Author	Anu Nyman and Inna Väisänen
Title	Need for and implementation of home care services for families with children in welfare areas
Year	2024
Language	Finnish
Pages	88 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Hannele Laaksonen

The home care services for families with children are part of the Social Welfare Act and provide essential support to families in their daily lives, particularly when they face challenging life situations. The purpose of the service is preventive, aiming to support the well-being of families before problems accumulate and develop into larger issues. Home care services can include, for example, parenting support, childcare, household assistance, and emotional support. These services are particularly needed in families dealing with illness, fatigue, mental health issues, or other life challenges. The granting practices of the welfare regions may vary, but the law guarantees the right to service if it is necessary to ensure the well-being of the child.

This thesis is a qualitative study. The goal of the research was to investigate the current state of home care services for families with children in welfare regions through a survey. The data was collected using a questionnaire from home care supervisors working in child family services across seven different welfare regions. After collecting the data, the responses were analyzed and conceptualized. The survey included both structured and open-ended questions. Topics included service availability, criteria for granting services, and the types of support families require. The data was gathered through an online survey and analyzed using data-driven content analysis. In the analysis, the responses were condensed, categorized, and abstracted to identify key themes.

The results of the study provide an understanding of the challenges and opportunities of home care services for families with children and support the development of these services.

Keywords home service for families with children, early support, support needs

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	10
3	TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	12
4	LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELU, HYVINVOINTI JA TUKI	13
	4.1 Tiedonhaku.....	13
	4.2 Lapsiperheiden kotipalvelu	14
	4.2.1 Lapsiperheiden kotipalvelun historia	14
	4.2.2 Palvelua ohjaavat lait ja tavoitteet	16
	4.2.3 Lapsiperheiden kotipalvelu tänään	17
	4.2.4 Palvelun myöntäminen	19
	4.2.5 Palvelusta perittävä maksu	21
	4.2.6 Kotipalvelun ja perhetyön eroavaisuudet.....	24
	4.3 Lapsiperheiden hyvinvointi ja tuen tarve	27
	4.3.1 Perhe käsitteenä.....	27
	4.3.2 Vanhemmuuden monimuotoisuus	29
	4.3.3 Monimuotoisten vanhempien tukeminen.....	30
	4.3.4 Vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen.....	31
	4.3.5 Perheiden hyvinvointi.....	32
	4.3.6 Lapsiperheiden tuen tarve	35
	4.3.7 Lapsiperheiden varhainen tukeminen	37
5	TUTKIMUSMENETELMÄT	41
	5.1 Kvalitatiivinen tutkimus	41
	5.2 Tutkimuksen kohdejoukko	42
	5.3 Aineiston keruu	42
	5.4 Aineiston analysointi	45

6	TULOKSET	50
6.1	Tutkimukseen osallistuneet hyvinvointialueet.....	50
6.2	Lapsiperheiden kotipalvelun nykytilanne.....	50
6.2.1	Lapsiperheiden kotipalvelun sisältö.....	51
6.2.2	Lapsiperheiden kotipalvelun myöntäminen hyvinvointialueilla	55
6.3	Lapsiperheiden tuen tarpeet ja niihin vastaaminen	57
6.3.1	Lapsiperheiden kotipalvelun tuen tarpeet.....	58
6.3.2	Lapsiperheiden kotipalvelun saatavuus ennaltaehkäisevästi	61
6.3.3	Lapsiperheiden kotipalvelun tarpeisiin ja saatavuuteen vastaaminen hyvinvointialueilla.....	62
6.3.4	Lapsiperheiden kotipalvelun kehittämistarpeet.....	64
7	POHDINTA	68
7.1	Eettisyys ja luotettavuus.....	68
7.2	Keskeiset tulokset ja johtopäätökset.....	72
7.3	Kehittämissuhteet	77
7.4	Jatkotutkimusaiheet	81
	LÄHTEET.....	83
	LIITTEET.....	89

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Lapsiperheiden kotipalvelun nykytilanne	50
Kuvio 2. Lapsiperheiden kotipalvelun sisältö	52
Kuvio 3. Lapsiperheiden kotipalvelun myöntämisen perusteet	55
Kuvio 4. Kotipalvelun tuen tarpeet ja niihin vastaaminen	58
Kuvio 5. Perheen kotipalvelun tuen tarpeet	59
Kuvio 6. Kotipalvelun tarpeisiin ja saatavuuteen vastaaminen.....	62
Kuvio 7. Lapsiperheiden kotipalvelun kehittämistarpeet	64
Taulukko 1. Lapsiperheiden kotipalvelua käyttäneiden perheiden määrät vuonna 2023	10
Taulukko 2. Säännöllisen ja tilapäisen kotipalvelun maksut sekä maksuttomuuden perusteet hyvinvointialueilla	22
Taulukko 3. Lapsiperheiden kotipalvelua ja perhetyötä saaneiden perheiden määrät vuosina 2021–2023	27
Taulukko 4. Yhden vanhemman perheet prosentteina hyvinvointialueilla vuonna 2023	34
Taulukko 5. Esimerkki vastauksista induktiivisesta sisällönanalyysistä kysymykseen mitä lapsiperheiden kotipalvelu alueellasi sisältää	49
Taulukko 6. Lapsiperheiden kotipalvelun järjestelytavat hyvinvointialueilla	51
Taulukko 7. Esille nousseet kehittämistarpeet	78

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Sähköinen kysely**LIITE 2.** Saatekirje**LIITE 3.** Aineistonhallintasuunnitelma

1 JOHDANTO

Lapsiperheiden tuen tarpeet ovat nousseet esiin yhteiskunnallisissa keskusteluissa, jossa painopiste on keskittynyt palveluiden parantamiseen sekä lasten ja nuorten hyvinvointiin. Lapsiperheiden kotipalvelu on sosiaalihuoltolain (1301/2014), 19 § perustuvaa palvelua. Lapsiperheiden kotipalvelu on sosiaalihuoltolain nojalla myönnettyä ennaltaehkäisevää palvelua, jonka tavoitteena on auttaa perhettä selviytymään ja jaksamaan väliaikaisessa tai pidempikestoisissa kuormittavissa elämäntilanteissa.

Kotipalvelu pyrkii vahvistamaan perheen omia voimavaroja ja tukea arjenhallinnassa tarjoamalla ohjausta lasten- ja kodinhoitoon. Kotipalvelu on määräaikaista, tavoitteellista ja suunnitelmallista palvelua mitä toteutetaan yhdessä perheen ja muiden yhteistyötahojen kanssa tukemalla perhettä vanhemmuudessa sekä arjessa selviytymisessä, missä tärkeää on ottaa huomioon perheen tuen ja avun tarve. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas, 2024, s. 75.)

Hyvinvointialueet ottivat vastuulleen 1.1.2023 sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen, joka siirtyi kunnilta ja kuntayhtymiltä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksen seurauksena perustettiin 21 hyvinvointialuetta mitä pidetään yhtenä Suomen historian merkittävimmistä hallinnollisista uudistuksista. Uudistuksella pyritään yhdenmukaistamaan palveluita, kaventamaan hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä eroja sekä hidastamaan kustannusten kasvua. Hyvinvointialueiden rahoitus perustuu valtion rahoitukseen, koska hyvinvointialueet ovat itsehallinnollisia alueita. Uudistuksen tavoitteena on vahvistaa hyvinvointia ja terveyttä, mikä osaltaan vähentää sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023.)

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa ajantasaista tietoa lapsiperheiden kotipalvelun tarpeista ja toteutumisesta hyvinvointialueilla, sekä saada selville minkälaisia palveluun liittyviä kehittämistarpeita nousee esille eri hyvinvoin-

tialueilta. Työ koetaan tarpeelliseksi, koska kotipalvelu on sosiaalihuoltola-
kiin perustuvaa palvelua, jota tulisi tarjota tasavertaisesti kaikille sitä tarvit-
seville perheille.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

Tutkimuksessa tarkastellaan lapsiperheiden kotipalvelun tarjontaa hyvinvointialueilla perheiden tuen tarpeiden näkökulmasta. Tutkimus rajattiin seitsemään eri hyvinvointialueeseen, joiden lapsiperheiden lukumäärä on ollut 31.12.2023 välillä 45000–57000. Hyvinvointialueet ovat Kanta – Häme (45777), Lappi (46311), Pohjanmaa (48009), Etelä-Pohjanmaa (52118), Päijät -Häme (53194), Keski- Uudenmaa (55986) sekä Satakunta (57656). Hyvinvointialueiden nettisivujen mukaan lapsiperheiden kotipalvelua tarjotaan (Taulukon 1) mukaisesti kaikilla tutkimukseen osallistuneilla hyvinvointialueilla.

Lapsiperheen kotipalvelu on sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) perustuvaa laakisääteistä lapsiperheiden kotona annettavaa ennaltaehkäisevää varhaisen tuen palvelua, jonka tarkoituksena on tukea perhettä arjessa perheen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas, 2014, s. 75).

Taulukko 1. Lapsiperheiden kotipalvelua käyttäneiden perheiden määrät vuonna 2023 (Suomenvirallinen tilasto, 2023).

Hyvinvointialueet	Perheitä lastensuojelun kotipalvelussa f	Perheitä lapsiperheiden kotipalvelussa f
Etelä-Pohjanmaa	39	433
Kanta-Häme	19	228
Keski-Uusimaa	55	348
Lappi	32	258
Pohjanmaa	82	199
Päijät-Häme	0	424
Satakunta	82	339

Lapsiperheiden kotipalvelun käyttöastetta eri hyvinvointialueilla kuvataan (Taulukko 1) mukaisesti. Lisäksi (Taulukko 1) mukaan on eritelty myös lastensuojeluperheet, jotka käyttävät lapsiperheiden kotipalvelua.

3 TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyö pyrkii selvittämään seitsemän eri hyvinvointialueen lapsiperheiden kotipalvelun esihenkilöiltä kyselytutkimuksen avulla, miten lapsiperheiden kotipalvelua tarjotaan hyvinvointialueilla, minkälaista tukea perheet tarvitsevat sekä saada tietoa siitä, miten palvelua tulisi heidän mielestään kehittää hyvinvointialueilla.

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada ajantasaista tietoa lakisääteisen lapsiperheiden kotipalvelun toteutumisesta hyvinvointialueilla ja kotipalvelun tarpeista, jotta palvelua voitaisiin yhtenäistää ja toteuttaa tasavertaisesti eri hyvinvointialueilla. Tutkimuksesta saadun tiedon avulla hyvinvointialueet voivat kehittää alueensa lapsiperheiden kotipalveluun liittyviä asioita.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Miten lapsiperheiden kotipalvelu on järjestetty hyvinvointialueilla?
2. Millaista tukea lapsiperheet tarvitsevat?
3. Miten lapsiperheiden kotipalvelua tulisi hyvinvointialueilla kehittää?

4 LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELU, HYVINVOINTI JA TUKI

4.1 Tiedonhaku

Tiedonhaku rajattiin lapsiperheiden kotipalveluun ja siihen liittyvään aineistoon. Tiedonhaku toteutettiin tiedonhakukannoista Melinda, Google Scholar, Journal, Finna ja Finlex. Tiedon hakemisessa käytettiin myös manuaalista hakua kirjaston tietokannoista. Lähdeaineistoon sisältyi kirjat, pro gradu tutkielmat, väitöskirjat sekä hyvinvointialueiden verkkosivut. Lähdeaineiston julkaisukieliä valittiin suomi ja englanti. Lähdeaineistoina käytettiin myös tilastoja.

Tiedonhaku toteutettiin <https://trito-nia.finna.fi/vamk/> sivuston kautta käyttäen komentohakuna operaattoreita AND, OR ja NOT, joko yksittäissanoina sanahakuna sekä asiasanahakuna. Hakusanat valittiin opinnäytetyön aiheeseen liittyen. Hakusanoina käytettiin, lapsiperheet, lapsiperheiden hyvinvointi, lapsiperheiden tuen tarve.

Lähdeaineistoa etsittiin myös hakusanojen avulla löytyneen aineiston kautta rajaa hakua toimintoa käyttäen. Haun rajauksina käytettiin lisäksi aineistotyyppiä, aiheita ja julkaisuvuotta. Aineistotyyppin rajauksessa käytettiin kirja, tutkimus, lehti ja artikkeli vaihtoehtoja.

Kyselystä saatujen vastausten vertailu olemassa oleviin tutkimuksiin ei ollut yksinkertaista, koska Lapsiperheiden kotipalveluun liittyvästä aiheesta ei ole aikaisemmin tehty kovinkaan montaa tutkimusta. Tämän vuoksi aiheeseen liittyvää jo olemassa olevan tutkimustiedon löytäminen osoittautui hie-man haasteelliseksi.

4.2 Lapsiperheiden kotipalvelu

Lapsiperheiden kotipalvelun tarkoituksena on toimia ennaltaehkäisevänä, varhaisen tukemisen keinona. Kotipalvelussa annetun tuen avulla pyritään ehkäisemään ongelmien syvenemistä ja kertymistä sekä vähentämään erityispalveluiden ja lapsi- ja perhekohtaisten lastensuojeluun liittyvien toimien tarvetta. Hyvinvointialueiden tulee järjestää lapsiperheiden kotipalvelua välittömästi, mikäli lapsen hyvinvointia, terveyttä ja kehitystä ei voida turvata laissa määriteltyjen perusteiden mukaisesti. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas, 2024, s. 75–76.)

Kotipalvelua järjestetään perheille riippumatta siitä, minkä ikäisiä lapsia perheessä on. Kotipalvelua tulee järjestää kaikkina vuorokauden aikoina, kun siihen on tarvetta. Kotipalvelun tavoitteena on vahvistaa perheiden kotona annettua tukea, minkä avulla vahvistetaan arjessa perheen voimavaroja, ohjataan vanhempia lasten- ja kodinhoidossa sekä avustetaan vanhempia kotitöiden tekemisessä. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas, 2024, s. 75–76.)

4.2.1 Lapsiperheiden kotipalvelun historia

Lapsiperheiden kotipalvelu on keskeinen osa suomalaisen hyvinvointivaltion perhepolitiikkaa, ja sen kehitys heijastelee laajempia yhteiskunnallisia muutoksia eri vuosikymmeninä. Palvelu on tarjonnut tukea perheiden arkeen etenkin silloin, kun vanhemmat ovat kohdanneet vaikeuksia, kuten sairastumisia tai uupumusta. Tämä tukimuoto on kehittynyt huomattavasti sodan jälkeisestä ajasta nykypäivään, ja sen roolia on vahvistettu muun muassa lainsäädännöllä. Suomessa Mannerheimin lastensuojeluliitto käynnisti 1930-luvulla järjestelmällisen kodinhoitajatoiminnan. Tarkoituksena antaa kasvatuksellista apua, opastaa perheitä lastenhoidossa ja antaa konkreettista apua lapsiperheille. (Järvinen ja muut, 2012, s. 47–49.)

Lapsiperheiden kotipalvelun juuret ovat 1950- ja 1960-luvuilla, jolloin Suomi siirtyi sodan jälkeisestä jälleenrakennuksesta kohti hyvinvointivaltiota. Kodinhoitoapu alkoi kehittyä osana kuntien sosiaalipalveluja, ja se suunnattiin erityisesti lapsiperheille, joiden vanhemmilla oli vaikeuksia selviytyä arjen tehtävistä sairauden tai muiden haasteiden vuoksi. Kodinhoitajat olivat tuolloin keskeisiä palveluntarjoajia. Heidän tehtävänänsä oli auttaa perheitä arjen käytännön asioissa, kuten lastenhoidossa ja kotitöissä, jotta perheet voisivat selviytyä tilapäisistä tai kriisiluonteisista tilanteista. (Vaarama ja muut, 2010, s. 35–37.)

1970-luvulla suomalaisen hyvinvointivaltion rakentaminen eteni, ja lapsiperheiden kotipalvelu vahvistui osana tätä kehitystä. Kuntien tarjoamat sosiaalipalvelut kasvoivat, ja lapsiperheiden kotipalvelu institutionalisoitiin osaksi kunnallista sosiaalihuoltoa. Palvelun saatavuus perustui universaalien hyvinvointivaltion periaatteeseen, jossa kaikki apua tarvitsevat perheet olivat oikeutettuja saamaan tukea ilman tuloharkintaa. (Kröger, 2011, s. 98.) Vuoden 1982 sosiaalihuoltolaki (710/1982) loi lainsäädännöllisen perustan nykyiselle lapsiperheiden kotipalvelulle ja asetti kunnille veloitteen tarjota palvelua sitä tarvitseville. Lainsäädäntö painotti erityisesti kotipalvelun ennaltaehkäisevää ja korjaavaa roolia perheiden hyvinvoinnin tukemisessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2018.)

1990-luvun alussa Suomi kohtasi vakavan talouskriisin, joka vaikutti voimakkaasti myös julkisten palvelujen rahoitukseen ja tarjontaan. Kuntien taloudellisen tilanteen heikkeneminen johti lapsiperheiden kotipalvelun määrän merkittävään vähenemiseen. Talouskriisin seurauksena palveluita kohdennettiin aiempaa tarkemmin ja niiden painopiste siirtyi enenevässä määrin akuuttien kriisitilanteiden hallintaan. Tällöin universaalien saatavuuden periaatteesta alettiin luopua, ja palvelun saamiseksi vaadittiin usein selkeää avuntarpeen arviointi. (Vaarama ja muut, 2010, s. 120–122.)

2000-luvulla lapsiperheiden kotipalvelu nousi uudelleen keskusteluun, kun perheiden jaksamiseen ja arjen sujumiseen liittyvät haasteet saivat lisää

huomiota. Erityisesti perheiden tukipalveluiden merkitystä korostettiin, ja 2010-luvulla tehtiin lainsäädännöllisiä uudistuksia, jotka vahvistivat kotipalvelun ennaltaehkäisevää roolia. Vuoden 2014 sosiaalihuoltolain (1301/2014) uudistuksessa kotipalvelun merkitystä laajennettiin, ja se määriteltiin jälleen tärkeäksi osaksi perheiden hyvinvointia tukevia palveluita (Sosiaalihuoltolaki, 1301/2014). Tämä uudistus mahdollisti sen, että perheet voivat saada tukea esimerkiksi vanhempien uupumuksen, sairastumisen tai muiden elämän kriisitilanteiden vuoksi ilman, että heidän täytyy olla lastensuojelun asiakkaita (Kröger, 2011, s. 103–104).

4.2.2 Palvelua ohjaavat lait ja tavoitteet

Lapsiperheiden kotipalvelua säätelee suurelta osin sosiaalihuoltolaki. Hyvinvointialueet ovat asettaneet omat kriteerinsä palvelun myöntämiselle. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 19 § perusteella lapsiperheiden kotipalvelu on sosiaalipalvelua, jonka avulla ja siihen liittyvillä tukitoimilla varmistetaan lapsen oikeuksien yleissopimuksessa turvatut oikeudet. Tässä yhteydessä toteutetaan myös ihmisoikeussopimusten ja perustuslain velvoittamaa perheiden ja vanhempien tukemista. Julkisen vallan tulee tukea perheitä ja muita lasten huolenpidosta vastaavia tahoja, jotta lapsen yksilöllinen kasvu voidaan turvata perustuslain 19 § 3 momentin mukaisesti.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 18 artiklan toisen kappaleen mukaisesti sopimusvaltiot tarjoavat vanhemmille ja muille laillisille huoltajille tarpeenmukaista apua heidän kasvatustehtävässään edistääkseen ja suojelakseen yleissopimuksessa tunnustettuja lapsen oikeuksia. Lapselle on varmistettava asianmukainen hoito, kasvatusta ja tarpeellinen valvonta ottaen huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Tämä on linjassa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) sekä lastensuojelulain 1 § kanssa. Vanhempien tehtävänä on ensisijaisesti huolehtia lapsensa kehityksestä ja hyvinvoinnista. Mikäli perhe tarvitsee apua tässä tehtävässä laissa määritellyistä syistä, heillä on oikeus saada lapsiperheiden kotipalvelua.

Sosiaalihuoltolain 19 § mukaisesti kotipalvelua on tarjottava silloin, kun se on tarpeen lapsen terveyden tai kehityksen turvaamiseksi, ja palvelua tulee järjestää juuri niihin vuorokauden aikoihin, jolloin sitä tarvitaan. Lapsiperheiden kotipalvelun toiminta perustuu sosiaalihuoltolakiin. Vuoden 2015 lain uudistuksen jälkeen palveluissa on korostettu ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea korjaavien toimenpiteiden sijaan. Lapsiperheiden kotipalvelu on nimenomaan varhaisen tuen muoto, jonka avulla pyritään keventämään perheiden kuormitusta ja tarjoamaan apua ajoissa, jotta ongelmat eivät kasaantuisi ja perheet selviytyisivät haasteistaan. Sosiaalihuoltolaki edellyttää, että kunnat järjestävät lapsiperheille kotipalvelua silloin, kun se on välttämätöntä lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas, 2024, 75–76.)

4.2.3 Lapsiperheiden kotipalvelu tänään

Lapsiperheiden kotipalvelulla tarkoitetaan perheen arkea tukevia ja vahvistavia palveluja, joiden sisällöt määräytyvät perheen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Näihin palveluihin voi kuulua:

1. Huolenpito ja hoito;
2. Lapsen hoivan ja kasvatuksen edistäminen;
3. Kodin siisteydestä huolehtiminen, aterioiden valmistaminen ja vaatteiden huoltaminen;
4. Muiden päivittäisiin askareisiin liittyvien tehtävien hoitaminen ja niissä avustaminen.

Lapsiperheille kuuluu oikeus saada tarvittava kotipalvelu, jos lapsen hyvinvointi ei ole turvattavissa ilman tätä palvelua. Tämä oikeus koskee tilanteita, joissa lapsi on syntymän, vamman, sairauden, muun toimintakykyyn liittyvän heikentävän syyn tai haastavan erityislaatuisen perhetilanteen vuoksi vaikeassa asemassa. (Sosiaalihuoltolaki, s. 74, 1301/2014, 18§.)

Lapsiperheiden kotipalvelu on palvelu, joka tarjotaan perheiden kotiin. Taivotteena on tukea vanhemmuutta ja arjen hallintaa yhdessä perheen ja

muiden yhteistyötahojen kanssa. Palvelua myönnetään erityisissä perhe- ja elämäntilanteissa sekä tilanteissa, joissa toimintakyky on alentunut. Erityiset tilanteet voivat olla esimerkiksi perheenjäsenen kuolema, vanhemman vankilassaolo tai vanhempien ero. Toimintakykyä alentavia syitä voivat olla esimerkiksi vakava sairaus tai vamma vanhemmalla tai lapsella, mielenterveys- ja päihdeongelmat tai uupumus. Lapsiperheiden kotipalvelun päämääränä on vahvistaa ja tukea perheen omia voimavaroja. (Pohjanmaan hyvinvointialue, 2024.)

Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan (2024) mukaan kotiin annettavien palveluiden kehittäminen ja lisääminen ovat ennaltaehkäisevän varhaisen tuen keinoja lapsiperheissä. Tavoitteena on parantaa varhaisessa vaiheessa tuen saatavuutta silloin kun lapsi tai lapsiperhe kohtaa haasteita tai ongelmia. Riittävän ennaltaehkäisevän tuen avulla voidaan estää ongelmien paheneminen ja niiden kasaantuminen, mikä puolestaan vähentää tarvetta erityispalveluihin tai lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas, 2024, s. 75.)

Jos lapsen hyvinvointia ei voida turvata laissa mainituista syistä, lapsiperheille on järjestettävä välttämätön kotipalvelu. Kunnilla on velvollisuus tarjota kotipalvelua kaikenikäisille lapsille ja heidän perheilleen. Sosiaalihuoltolaki ohjaa lapsiperheiden toimintaa. Vuonna 2015 tehdyllä sosiaalihuoltolain uudistuksella vahvistui peruspalveluiden siirtymä korjaavista toimenpiteistä varhaiseen tukeen. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas, 2024, s. 75.)

Lapsiperheiden kotipalvelu on merkittävä osa varhaista tukea, jonka avulla pyritään ennaltaehkäisevästi ja varhain tarjoamaan tukea perheiden haasteisiin ja kuormittavaan elämäntilanteeseen. Tavoitteena on estää ongelmien kasaantuminen ja auttaa perheitä etenemään haasteista huolimatta. Sosiaalihuoltolaissa mainitaan, että kuntien on velvollisuus järjestää lapsiperheille kotipalvelua, kun sen katsotaan olevan tarpeen lapsen hyvinvoin-

nin takaamiseksi. Perheelle tarjottavan kotipalvelun kynnys tulee olla matala ja palvelun saatavuuden tulee olla yhdenvertaista riippumatta siitä, missä perhe asuu. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas, 2024, s. 75–76.)

4.2.4 Palvelun myöntäminen

Hyvinvointialueiden verkkosivujen mukaan kaikilla seitsemällä hyvinvointialueella on hyvin samankaltaiset myöntämiskriteerit lapsiperheiden kotipalvelulle. Lapsiperheiden kotipalvelun tarkoitus on tarjota apua perheiden vanhemmille erilaisissa arjen haasteissa. (Satakunnan hyvinvointialue, 2024.)

Avun tarvetta voi syntyä esimerkiksi tilanteissa, joissa on kyse raskauteen tai vauvan hoitoon liittyvistä asioista, lapsesta, joka tarvitsee erityishoitoa, vauvaperheen vanhempien väsymyksestä tai perheen yleisen toimintakyvyn heikkenemisestä. Apua voidaan tarvita myös arkirutiinien hallintaan, lapsen tai vanhemman sairaalahoitoon, vanhemman asiointiin terveystalveluissa, kuten sairaala- tai terapiakäynnillä, tai monikkoperheen tukemiseen. Lisäksi palvelua voidaan myöntää, jos perhe kohtaa äkillisen lastenhoidon tarpeen kriisitilanteessa. (Satakunnan hyvinvointialue, 2024.)

Palvelua ei kuitenkaan myönnetä, jos kyseessä on lapsen äkillinen sairastuminen sekä silloin, kun vanhemmalla on oikeus hoitaa lasta kotona. Palvelua ei anneta lapsen kuljettamiseen päivähoitoon tai kouluun, kokopäiväiseen lastenhoidon tarpeeseen, kotona tehtävän etätöiden aikana, opiskeluun tai luennolla käyntiin liittyvissä tilanteissa. Lisäksi palvelua ei myöskään myönnetä vanhempien harrastusten vuoksi, henkilökohtaisen avustajan tarpeeseen tai työntekijöiden vanhempien lastenhoidon tarpeisiin. Kotipalvelu tarjoaa konkreettista, tilapäistä apua perheille heidän tarpeidensa mukaan. (Satakunnan hyvinvointialue, 2024.)

Lapsiperheiden kotipalvelua tarjotaan hyvinvointialueiden omana toimintana, jolloin hyvinvointialueilla on omia työntekijöitä tai ostopalveluna, jolloin

palvelun järjestäjä ostaa palvelu yksityiseltä palvelun tuottajalta tai palveluseteleillä. Olemalla yhteydessä hyvinvointialueen lapsiperheiden kotipalveluun, saa selville, kuinka juuri kyseisen hyvinvointialueen lapsiperheiden kotipalvelu siellä järjestetään. Palvelu on useimmiten maksullista ja siihen vaikuttavat perheen tulot. (Keski-Suomen hyvinvointialue, 2025.)

Jos asiakas täyttää palvelun saamiseen vaadittavat kriteerit, hyvinvointialue voi tarjota hänelle palveluseteliä palvelun hankkimiseksi. Asiakas voi kuitenkin kieltäytyä tarjotusta palvelusetelistä, jolloin hyvinvointialueen tulee ohjata asiakas muunlaisen palvelun piiriin. Hyvinvointialue päättää palvelusetelin arvon ja mahdollisista muutoksista. Hyvinvointialueen palvelusetelipäätöksellä määritetään maksettavat kustannukset enintään palvelusetelin arvoon asti. Asiakkaan palvelu- ja hoitosuunnitelmassa voi olla sekä palvelusetelillä järjestettyä, että muulla tavoin järjestettyä palvelua. Hyvinvointialueen on varmistettava, että asiakas saa selkeät tiedot hänen oikeuksistaan palveluseteliä käytettäessä, kuten palvelusetelin arvosta, myönnettävän palvelun määrästä, palveluntuottajien hinnoista, omavastuun määräytymisperusteista sekä arvioidusta suuruudesta. Asiakkaalle on myös kerrottava, kuinka asiakasmaksut määräytyvät sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain mukaan. (Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimi, 2025.)

Palveluseteli on voimassa sen voimassaoloajan. Jos asiakkaan palvelutarve muuttuu, hyvinvointialueen palveluntuottaja arvioi, onko palvelusetelin käyttö yhä tarkoituksenmukainen vaihtoehto. Palvelusetelipäätös voidaan tällöin perua ja palvelut voidaan järjestää vaihtoehtoisella tavalla. Hyvinvointialueella, joka palvelua myöntää on oikeus saada asiakkailta sellaiset tiedot, jotka vaikuttavat palvelusetelin myöntämiseen ja sen arvoon. Jos palveluseteli on tulosidonnainen, asiakas on velvollinen antamaan tarvittavat tulotiedot. Viranomaisten oikeus saada tietoja tulosidonnaisen palvelusetelin arvon määrittämiseksi määräytyy sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain 14a §:n mukaisesti. (Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimi, 2025.)

Jos hyvinvointialue käyttää palveluseteliä, sitä kysytään yleensä kyseisen alueen lapsiperheiden kotipalvelusta. Lapsiperheiden kotipalvelu arvioi palvelun tarpeen ja myöntää tarvittaessa palvelusetelin. Palvelusetelin saadaan asiakas päättää palveluntuottajan. Palveluseteli on rahanarvoinen ja sitä käytetään maksuvälineenä. Palvelusetelin arvo voi vaihdella hyvinvointialueilla ja asiakkaalle voi jäädä myös palvelun hinnan ja palvelusetelin arvon välinen erotus maksettavaksi. Palveluntuottajia on hyvä vertailla, jolloin löytyy oikea palveluntuottaja omiin tarpeisiin. Oikean palveluntuottajan löydyttyä asiakas tilaa palvelun omiin tarpeisiinsa. (Hoivanet, 2025.)

Palvelusetelin käyttöä säätelee sosiaali- ja terveydenhuollon palveluseteliä koskeva laki (569/2009). Lain tavoitteena on lisätä asiakkaan ja potilaan edellytyksiä parantaa palvelujen saatavuutta palvelusetelin avulla sekä lisätä sosiaali- ja terveystoimen, elinkeinotoimen ja yksityisten palvelun tuottajien yhteistyötä hyvinvointialueilla. Laissa määritellään palvelusetelin käytön periaatteet, palvelut ja niiden tuottajat, palvelun tuottajien hyväksymisen edellytykset, palvelusetelin arvon määräytymisen ja mahdollisen arvon korottamisen sekä asiakkaan aseman. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä, (569/2009).

4.2.5 Palvelusta perittävä maksu

Hyvinvointialueilla on erilaisia käytänteitä lapsiperheiden kotipalvelusta perittävistä maksuista. Maksut määräytyvät pääasiassa palvelun kestosta, perheen koosta ja tulotasosta. Taulukkoon 2 on kootusti kerätty eri hyvinvointialueiden tietoja säännöllisen ja tilapäisen lapsiperheiden kotipalvelun maksuista. Maksuttomuuden perusteet olivat samat Keski-Uudenmaan, Pohjanmaan, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen ja Satakunnan hyvinvointialueilla: 1 henkilö: 653 €/kk, 2 henkilöä: 1205 €/kk, 3 henkilöä: 1891 €/kk, 4 henkilöä: 2338 €/kk, 5 henkilöä: 2830 €/kk, 6 henkilöä: 3251 €/kk. Satakunnassa määriteltiin vielä yli kuuden hengen perheelle korotus 389,00 € lisä-

henkilöltä. Tulotaulukot olivat monella hyvinvointialueella samat säännölliselle lapsiperheiden kotipalvelulle, joka määräytyy asetuksesta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella säännöllisen kotipalvelun osalta kotihoidon kuukausimaksu määräytyy (Taulukko 2) mukaan palvelun laadun ja määrän sekä perheen koon ja maksukyvyn perusteella. Mikäli asiakas käyttää lääkkeiden koneellista annosjakelua, lisätään kaksi tuntia kuukaudessa kotihoidon palvelu- ja hoitosuunnitelmaan. Asiakasmaksuja ei huomioida maksukattoa laskettaessa. (Keski- Uudenmaan hyvinvointialue, 2025.)

Taulukko 2. Säännöllisen ja tilapäisen kotipalvelun maksut sekä maksuttomuuden perusteet hyvinvointialueilla.

HYVINVOINTIALUE	Säännöllisen kotipalvelun maksut	Tilapäisen kotipalvelun maksut
Keski-Uudenmaa	-0–2 tuntia: 10,60 € per käynti -Yli 2–4 tuntia: 17,90 € per käynti -Yli 4–6 tuntia: 23,00 € per käynti -Yli 6 tuntia: 28,10 € per käynti	-2 tuntia: 13,40 € per käynti -4 tuntia: 17,90 € per käynti -6 tuntia: 23,00 € per käynti -Yli 6 tuntia: 28,10 € per käynti
Etelä-Pohjanmaa		-1–2 tuntia: 15,00 € -3–5 tuntia: 20,00 €
Lappi		-17,00–50,50 € käynnin pituuden mukaan
Pohjanmaa		-Alle 3 tuntia: 15,60 € -Yli 3 tuntia: 31,20 €
Kanta-Häme		8,20 €/tunti Maksimimaksu on neljä (4) tuntia / vuorokausi.
Päijät-Häme		ei ilmoitettu
Satakunta		ei ilmoitettu

Tilapäisistä kotipalvelukäynneistä (alle 4 käyntiä kuukaudessa) peritään (Taulukon 2) mukaan kertamaksu palvelun keston perusteella, eikä käyntimaksuilla ole päiväkohtaista enimmäisrajaa. Asiakasmaksuja ei peritä, jos perheen tulot ylittävät jatkuvan kotihoidon kuukausimaksutaulukossa määritellyt tulorajat tai jos palvelu liittyy lastensuojelulain mukaisiin tukitoimiin. (Keski- Uudenmaan hyvinvointialue, 2025.)

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella tilapäisistä kotipalveluista peritään (Taulukko 2) mukaisesti maksu, joka määräytyy käynnin pituuden mukaan 1–2 tuntia 15,00 € ja 3–5 tuntia 20,00 €. Perheen taloudellinen tilanne voi oikeuttaa asiakasmaksun alentamiseen tai maksusta luopumiseen. (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, 2025.)

Lapin hyvinvointialueella säännöllisen kotihoidon kuukausimaksu peritään (Taulukko 2) mukaan jatkuvasta ja säännöllisestä kotipalvelusta, ja se määräytyy palvelupäätöksen perheeseen, käytettyjen tuntien ja maksukyvyn mukaan. Tilapäisten kotipalvelukäyntien hinta vaihtelee 17,00–50,50 € käynnin pituuden mukaan. Jos perhe kuuluu sosiaalityön, lastensuojelun, vammaispalvelun piiriin asiakasmaksua ei peritä tai jos perhe saa toimeentulotukea. (Lapin hyvinvointialue, 2025.)

Pohjanmaan hyvinvointialueella tilapäisestä kotipalvelusta peritään (Taulukko 2) mukaisesti maksu -Alle 3 tuntia: 15,60 €-Yli 3 tuntia: 31,20 € säännöllisistä käynneistä, joita on yli kaksi kertaa viikossa, asiakas maksaa kotipalvelusta kuukausimaksun, joka määräytyy perheen bruttotulojen, perheeseen ja palvelun tarpeen mukaan, tai vaihtoehtoisesti käynnin pituuden perusteella määräytyvän käyntimaksun. Tilapäiset käynnit määräytyvät tuntien mukaan. (Pohjanmaan hyvinvointialue, 2025.)

Kanta- Hämeessä peritään (Taulukko 2) mukaisesti 8,20 €/tunnilta ja maksimimaksu on neljä (4) tuntia / vuorokausi. Maksua ei veloiteta, jos kyseessä on sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö, lastensuojelulain avohuollon tukitoimena annettava kotipalvelu, tai jos perheen bruttotulot jäävät alle perheeseen mukaisen maksuttomuuden ylärajan. Säännöllisen lapsiperheiden kotipalvelun maksut perustuvat perheen tuloihin, kokoon ja palvelutuntien määrään. (Kanta- Hämeen hyvinvointialue, 2024.)

Taulukko 2 osoittaa myös, että Päijät- Hämeen ja Satakunnan lapsiperheiden kotipalvelun verkkosivuilla ei ole mainintaa, onko heillä tilapäistä maksua tai onko palvelu ilmainen hyvinvointialueiden asiakkaille.

4.2.6 Kotipalvelun ja perhetyön eroavaisuudet

Sosiaalihuoltolain 19 §:n mukaan kotipalvelu kattaa asumiseen, hoitoon ja hyvinvointiin liittyvät tekijät, mukaan lukien lasten hoito ja kasvatusta, asiointi sekä muut arkeen liittyvät toiminnot ja niissä avustamisen. Sosiaalihuoltolain pykälä 18 määrittelee perhetyön keinoksi tukea perheen hyvinvointia sosiaaliohjauksen ja muun tarvittavan avun avulla. Perhetyötä tarjotaan tapauksissa, joissa asiakas perheineen tai henkilö, joka vastaa asiakkaan hoidosta on tuen tarpeessa tai tarvitsee ohjausta voimavarojensa vahvistamiseen ja yhteisen vuorovaikutuksen parantamiseen. (Alatalo ja muut, 2019, s.34.)

Vuoden 2023 voimaan tulleen lain muutoksen jälkeen kotipalvelun käsite koskee ainoastaan lapsiperheiden palvelua. Lapsiperheiden kotipalvelu on tarkoitettu ennaltaehkäiseväksi palveluksi, mikä on tavoitteellista, organisoitua, tilapäistä tukea mikä toteutetaan yhteistyössä perheen ja ammattilaisten kanssa yhdessä tehtävää vanhemmuuden sekä arjessa selviytymisen tukemista. Tavoitteena on vahvistaa perheen omia voimavaroja ohjaamalla perhettä lasten- ja kodinhoidossa lapsiperheiden kotona. Tärkeää on, että palvelu rakennetaan vastaamaan perheen avun ja tuen tarvetta. Riittävällä ja tarpeenmukaisella tuella voidaan estää ongelmien pahenemista ja kasaantumista mikä vähentää erityispalvelujen tai lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024, s. 74–75.)

Alatalon ja muiden (2019, s.11) mukaan perhetyön katsotaan olevan yleisin sosiaalihuollon palvelu mikä on suunnattu lapsiperheille. Perhetyö on lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain mukaista palvelua. Lainsäädännön tulkintaan liittyvät ongelmat aiheuttavat epäselvyyttä siihen, mille kohderyhmälle palvelua tarjotaan, miten perhetyön asiakkuus ymmärretään sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain näkökulmista sekä miten perhetyön eri muo-

dot määritellään. Näiden epäselvyyksien vuoksi perhetyö ei toteudu eri kunnissa yhdenvertaisesti, palvelusta käytetään eri nimityksiä sekä palvelun saatavuudessa saattaa esiintyä puutteita. (Alatalo ja muut, 2019, s. 11.)

Perhetyö on maksutonta kolmitasoista palvelua mitä tarjotaan varhaisen tuen, erityisen tuen sekä tehostetun tuen perhetyönä. Varhaisen tuen perhetyössä tuetaan vanhempia vanhemmuudessa, autetaan kodin arjen ja arkirutiinien hallinnassa sekä vahvistetaan perheen toimintakykyä uusissa elämäntilanteissa. Lisäksi tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä, auttaa perheen sosiaalisten verkostojen laajentamisessa sekä kehittää perheen vuorovaikutustaitoja. Varhaisen tuen perhetyö annetaan perheille lapsen ikästä riippumatta. (Alatalo ja muut, 2019, s. 25.)

Erityisen tuen perhetyö voi olla kuntouttavaa tai korjaavaa missä perhetyö yhdistyy osaksi perheen tai lapsen muuta palvelukokonaisuutta. Sen saaminen edellyttää sosiaalityöntekijän tekemää kattavaa palveluntarpeen arviointia sekä erityisen tuen perhetyön myöntämisestä tarvittavaa päätöstä. Erityiseen tukeen liittyvää perhetyötä tarjotaan myös ilta-aikaan ja viikonloppuisin. (Alatalo ja muut, 2019, s. 26.)

Alatalo ja muut (2019, s. 26.) toteavat, että perhetyön asiakkailta, joilla on tarvetta tehostettuun perhetyöhön, esiintyy usein suuria vuorovaikutusongelmia ja ristiriitoja perheenjäsenten välillä. Perheen tilanne voi olla kaootinen sekä perheessä lapsella voi olla merkittäviä riskejä hyvinvoinnissa. Perhetyöllä mahdollistetaan lapsen suojeleminen, silloin kun vanhemmuus ei ole riittävää. Perheen tuen tarve nähdään tehostetussa perhetyössä laaja-alaisena tukena, jolloin perheen ympärillä on useita toimijoita ja se vaatii lastensuojelun asiakkuuden. (Alatalo ja muut, 2019, s. 26.)

Alatalon ja muiden (2019, s. 30) mukaan kotipalvelun ja perhetyön toteutus kunnissa on vaihdellut, koska palveluiden kansallisissa määrittelyissä esiintyy päällekkäisyyttä ja epäselvyyttä. Nämä palvelut tulisi saada erottumaan

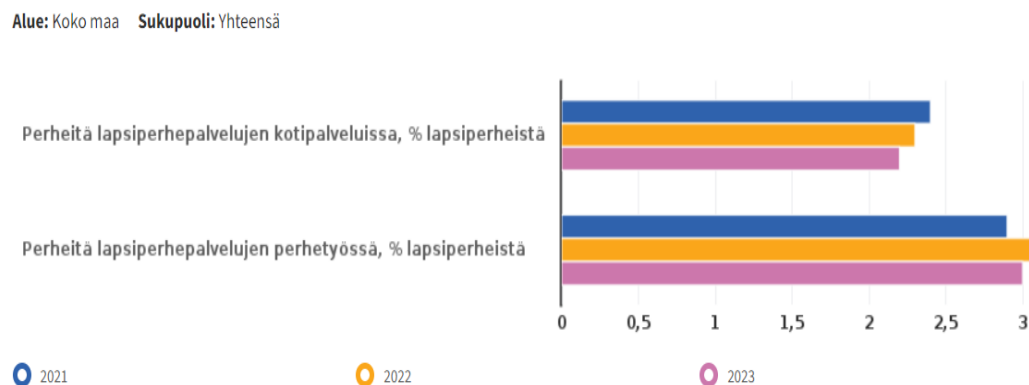
toisistaan, siten, että palveluita osattaisiin hakea ja hyödyntää perheen tarpeisiin soveltuvalla tavalla, niin perheet kuin ammattilaiset. Tämän vuoksi niiden keskinäinen suhde tulisi määritellä nykyistä näkyvimmin ja ymmärrettävimminkin sekä täsmentää palveluiden sisältöä. (Alatalo ja muut, 2019, s. 30.)

Kotipalvelu ja perhetyö tulee määritellä Alatalon ja muiden (2019, s. 30–31) mukaan niin, että palvelut erottuvat selkeästi toisistaan ja niiden välinen suhde olisi ymmärrettävä sekä kotipalvelun, että perhetyön palvelukuvauksia tulisi työstää, jotta niissä ilmenisi kummankin palvelun erilainen perustehtävä ja ne saataisiin lakiin perustuviksi. Tämän avulla varmistettaisiin kansallisesti palvelujen tasapuolinen tarjonta ja laatu, siitä huolimatta missä organisaatiossa tai kunnassa palvelua tarjotaan. (Alatalo ja muut, 2019, s. 30–31.)

Kotipalvelun tulisi olla perheiden tarpeiden mukaan tarjottavaa käytännön tukea, mikä sisältää arkiaskareiden hoitamista myös vanhemman puolesta eikä kotipalvelun tarvetta poistaisi perheen saama perhetyö. Myöskään perheen saama perhetyö ei poistaisi kotipalvelun tarvetta vaan molempia palveluita olisi mahdollisuus saada rinnakkain. (Alatalo ja muut, 2019, s. 30–31.)

Taulukko 3 kuvaa, kuinka lapsiperheiden kotipalvelua on vuosina 2021–2023 kääntynyt laskuun. Samana ajanjaksona perhetyötä saaneiden perheiden määrä kohosi jonkin verran vuonna 2022, mutta kääntyi sitten laskuun. (Sotkanet, 2024.)

Taulukko 3. Lapsiperheiden kotipalvelua ja perhetyötä saaneiden määrät vuosina 2021–2023 (Sotkanet, 2025).

4.3 Lapsiperheiden hyvinvointi ja tuen tarve

4.3.1 Perhe käsitteenä

Yhteiskunnan muutoksen myötä perhe käsitteenä on muuttunut. Perhe on ajassa ja paikassa elävä ja muovautuva käsite, minkä nykyisin jokainen määrittelee itse sekä sen, keitä siihen kuuluu. (Åstedt-Kurki, 2021, s.11.) Perhe ei ole enää pelkästään instituutio, minkä Väestöliitto määritteli kymmenen vuotta sitten kahden eri sukupuolta olevan aikuisen yhteiselämän muodoksi. Sen oli tarkoitus perustua tasa-arvoiseen kumppanuuteen, tarjota tyydytystä ja mahdollisuutta henkilökohtaiseen kasvuun, synnyttää ja kasvattaa lapsia sekä luoda heille turvalliset ja terveelliset olosuhteet kasvuun ja sosiaalistumiseen. (Keurulainen, 2014, s. 16.)

Tilastokeskuksen virallisen luokituksen mukaan perhettä tarkastellaan perhetyypeinä. Perhetyyppejä oli 1950-luvulla vain kaksi, avioparit ja yksinhuoltajaperheet. Vuonna 1970 avoparista tuli tilastokeskuksen luokituksessa virallinen perhetyyppi. Tämän jälkeen perhetyyppejä oli kolme, yksinhuoltajat, avioparit ja avoparit. Vuonna 2002 astui voimaan laki minkä mukaan samaa sukupuolta oleville pareille mahdollistettiin oikeus rekisteröidä

parisuhteensa. Lakimuutoksen myötä rekisteröidystä parisuhteesta tuli virallinen perhetyyppi, minkä myötä perhetyyppien määrä nousi neljään. (Keurulainen, 2014, s.36.)

Vuonna 2023 Suomessa oli Tilastokeskuksen mukaan perheitä 1466 954, mikä on 2186 perhettä enemmän kuin vuonna 2022. Perheiden määrää lisäsi ukrainalaiset perheet, jotka saivat Suomesta kotikunnan. Yleisin perhetyyppi vuonna 2023 oli aviopari ilman lapsia. (Tilastokeskus, 2024.)

Perhekäsitys on vaihdellut eri aikoina ja se on merkinnyt eri asioita. Perhe oli ennen porvarillinen perhe, missä vallitsi perinteiset perhearvot. Nykyään perhe on bio- tai tietoyhteiskunnassa asuva monimuotoinen perhe, mistä ovat kadonneet avioliitto ja sen pysyvyys ja pyhyys sekä perinteiset perhearvot. Perinteisten perhearvojen tilalle on tullut tasa-arvo, ihmisoikeudet, demokratia, ja mies-naisroolien sekoittuminen sekä negatiivisina piirteinä irrallisuus, pinnallisuus, yksilökeskeisyys ja menevyys. Tämän myötä perhetyyppien määrä on lisääntynyt ja uusiksi perhetyypeiksi on syntyneet särkyneet perheet, samaa sukupuolta olevat perheet sekä uusperheet. (Keurulainen, 2014, s. 44–45.)

Keurulaisten (2014, s. 15–16) mukaan suomalainen perhemalli muistuttaa rakenteeltaan, arvoiltaan ja tehtäviltään pohjoismaista perhemallia, missä tyypillisintä on sukupuolten välinen tasa-arvo sekä molempien puolisoitten työssäkäynti. Tämä perhemalli on kaikista perhemalleista modernein ja liberaalein. Euroopassa on puolestaan kahta erilaista perhemallia, eteläeurooppalainen perhemalli, missä tyypillisintä on perhe missä vain toinen puolisoista käy töissä. Kun taas keskieuropalainen perhemalli, mikä puolestaan on pohjoismaisen sekä eteläeurooppalaisen perhemallin välimuoto. Euroopasta löytyy myös itäeurooppalainen perhemalli, missä on kommunistisen perhemallin piirteitä. (Keurulainen, 2014, s. 15–16.)

Harju ja muut (2021, s. 10–11) esittävät, että tilastokeskuksen määritelmän mukaan perheeseen kuuluu yhdessä asuvat avio- tai avopari tai rekisteröidyssä parisuhteessa elävät henkilöt sekä heidän lapsensa. Perheeksi katsotaan myös yksi vanhempi ja hänen lapsensa sekä lapsettomat avio- ja avoparit ja parisuhteensa rekisteröineet henkilöt. Perhehoitotieteessä perheen määritelmäksi ei riitä pelkästään yhteinen osoite, vaan perhettä on tarkasteltava myös muista näkökulmista. Perhe voidaan määritellä biologisten, emotionaalisten sekä juridisten siteiden perusteella. Biologiset siteet ovat tavallisin pohja perheen määritelmälle, missä viitataan ydinperheeseen, jonka muodostavat äiti, isä ja lapset. Emotionaalisessa siteessä perhe voi perustua tunnesiteisiin, jossa perheenjäseneksi koetaan henkisesti läheiset ja tärkeät ihmiset. Puolestaan juridisen kriteerin kautta perhe määrittyy erilaisten lainmukaisten sopimusten kautta esimerkiksi avo- tai avioliitto. (Harju ja muut, 2021, s. 10–11.)

Keurulaisen (2014, s. 38, 43, 54) mielestä perhepoliittiset muutokset ovat vuosien saatossa vaikuttaneet myös suomalaiseen perheeseen ja sen tehtäviin. Perheiden yhteisöllisyys on katoamassa, mikä on korvautunut yksilöllisyydellä, minkä myötä perheistä on tullut oikeuksistaan tietoinen yksilöryhmä. Perheen muutokset näkyvät myös siinä, että suomalaisista yhä useammalla on muussa maassa syntynyt puoliso sekä Suomessa asuu myös yhä enemmän muualta muuttaneita perheitä. Perhetutkijoiden mukaan jokaisella perheellä on oma elinkaari, sillä perhe muuttaa muotoaan, vanhenee ja kasvaa ja lopulta pienenee perheen hajoamiseen lasten muuttaessa pois tai yhteisen kodin hajotessa. Perheet, jotka elävät yhdessä koko elinkaarensa loppuun asti, päättyy elinkaari siinä vaiheessa, kun viimeinen elossa oleva vanhempi kuolee. (Keurulainen, 2014, s. 38, 43, 54.)

4.3.2 Vanhemmuuden monimuotoisuus

Nykypäivänä suomalaisessa yhteiskunnassa parisuhde ja vanhemmuus voivat näyttäytyä monissa erilaisissa muodoissa. Suomalaisista vanhemmista yhä suurempi osa kuuluu monimuotoisiin perheisiin. Monimuotoisilla

perheillä viitataan perheisiin, jotka poikkeavat perinteisestä normikäsitteestä, jossa perhe muodostuu kantasuomalaisesta heteroseksuaalisesta ydinperheestä, jossa on vanhempien biologisia lapsia. Näissä perheissä kukaan perheenjäsen ei ole eronnut, adoptoitu, kuollut, perheeseen sijoitettu tai huostaan otettu. Lapsen elämään kuuluvilla vanhemmilla voi olla keskenään erilaiset roolit sekä erilaisia tapoja osallistua lapsen arkeen ja lasta koskevaan päätöksentekoon. Huomioitavaa on, että vanhemmilla voi olla erilainen oikeudellinen asema suhteessa lapseen. Lapsen tosiasialliset vanhemmat saattavat jäädä tunnistamattomiksi ilman asianmukaista tietoa perheen rakenteesta tai erilaisista vanhemmuuksista. Vanhemmuuden tukeminen palveluissa edellyttää koko perheen kohtaamista ja jokaisen vanhemman tunnistamista. (Hakulinen ja muut, 2019, s. 93–94.)

Sijais- ja adoptioperheissä sekä sateenkaari- tai uusperheissä vanhemmuuteen liittyy erilaisia epävarmuuksia, mutta näissäkin tilanteissa on tärkeää tunnistaa vanhemmuuden toteutuminen ja vastuun jakaminen. Sijaisvanhemmuus on samaan aikaan julkisen hallinnon alaista toimintaa sekä toimimista vanhemman roolissa mikä asettaa parisuhteelle ja vanhemmuudelle vaatimuksia mitkä voivat aiheuttaa kuormittavuutta. (Hakulinen ja muut, 2019, s. 94–95.)

4.3.3 Monimuotoisten vanhempien tukeminen

Monimuotoisissa perheissä toteutuvien vanhemmuuksien ja parisuhteiden tukemisessa pidetään yhtenä yhteisenä piirteenä sitä, että jokaisen perheen kohdalla tulisi huomioida perheen yksilöllisyys ja jokainen perheenjäsen tulisi kohdata yksilönä. On tärkeää, että näille perheille annetaan mahdollisuus kertoa millainen heidän, perheensä on ja keitä siihen kuuluu sekä tuen tulisi lähteä perheen omista lähtökohdista. Monimuotoiset perheet ovat kokeneet, että seksiin, väkivaltaan sekä köyhyyteen ja huoleen taloudellisesta tilanteesta liittyvien kysymysten puheeksi ottaminen on ollut haastavaa alan ammattilaisille, sillä näiden koetaan kuormittavan parisuhdetta ja vanhemmuutta. (Hakulinen ja muut, 2019, s. 93, 98.)

Tämän vuoksi kyseisten perheiden kanssa tulisi kartoittaa olemassa olevat tukimuodot ja huolehtia siitä, että perheet ovat hakeneet niitä tukimuotoja mihin heillä on oikeus. Monimuotoisten perheiden vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen on vaihtelevaa, minkä katsotaan osaltaan johtuvan siitä, ettei perhepalveluissa työskentelevillä ammattilaisilla ole tarpeeksi tietoa monimuotoisten perheiden vanhemmuuden ja parisuhteiden erityispiirteistä ja tämän vuoksi he eivät osaa ottaa puheeksi näihin liittyviä kysymyksiä. (Hakulinen ja muut, 2019, s. 93, 98.)

4.3.4 Vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen

Lapsi- ja perhepalveluiden (LAPE) muutosohjelman yhteydessä tehtiin LAPE-kysely useiden maakunnallisten hankkeiden vanhemmille. Muutosohjelman tärkeänä osana pidetään vanhemmuuden ja parisuhteen tukea. Tuloksista nousi esille, että vanhempien toiveena on saada pitkäaikaista tukea vanhemmuuteen ja tukea siihen asti, kun lapsi on täysi-ikäinen. Vanhemmat toivoivat, että heitä kuunnellaan ennakkoluulottomasti ja etsittäisiin yhdessä ratkaisuja ja otettaisiin paremmin huomioon perheiden yksilöllisyys ja kokonaistilanne. He kaipasivat uusia toimintatapoja ja uusia toimijoita sekä monipuolisia menetelmiä. Vanhempien toimivan parisuhteen tuki edistää koko perheen hyvinvointia. Vanhemman oma hyvinvointi puolestaan vaikuttaa hänen toimintaansa kasvattajana ja parisuhteen osapuolena. (Hakulinen ja muut, 2019, s.106.)

Hakulisen ja muiden (2019, s.108) mukaan vanhemmuudelle annettu tuki on laajaa ja monipuolista. Tuki voi ilmetä tiedollisena ja emotionaalisenä tukena lapsen- ja kodinhoidollisissa tilanteissa sekä käytännön apuna arjessa. Tuen avulla vahvistetaan myös vanhemmuustaitoja. Tuki voi olla ammattilasten ja vanhempien välistä yhteistyötä sekä vertaistukea perheille, jolloin perheillä on mahdollisuus jakaa kokemuksiaan samassa elämäntilanteessa olevien perheiden kanssa esim. perhevalmennusten yhteydessä.

Vanhemmuuden tuen lähtökohtana on voimavaroja vahvistava työote, minkä avulla vahvistetaan vanhempien keskinäisiä vuorovaikutus- ja tunnetaitoja sekä kykyä ratkoa ristiriitatilanteita. Parisuhteen ja vanhemmuudentukea tarjotaan yleisimmin perheille, jossa odotetaan lasta tai joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Vanhempien toiveena on, että tuki ulottuisi myös perheisiin missä on kouluikäisiä lapsia. Vanhemmuuden ja parisuhteen tuki on tärkeää suunnata kaikille, koska tuki koetaan hyvinvointia ja voimavaroja lisäävänä toimintana. (Hakulinen ja muut, 2019, s.108.)

4.3.5 Perheiden hyvinvointi

Suomessa perheen hyvinvoinnin määrittää elintason korkeus, millä tarkoitetaan aineellista hyvinvointia. Perheen hyvinvointiin vaikuttavat myös suuret yhteiskunnalliset muutokset. Sen vuoksi sanotaankin, että perhe voi hyvin, jos perheen toimeentulo on turvattu. Sosiaalipolitiikan tehtävänä on turvata perheille kohtuullinen hyvinvoinnin taso, siksi sitä voidaankin tarkastella myös hyvinvointipolitiikkana. Sosiaalipolitiikan tarkoituksena on turvata sosiaalinen turvallisuus ja viihtyvyys sekä kohtuullinen elintaso. (Keurulainen, 2014, s. 17–18, 23.)

Suomalaisen hyvinvointikäsitteen keskeisenä osana katsotaan olevan psyykinen hyvinvointi, joka kattaa fyysisen ja psyykkisen terveyden, tasa-arvon ja taloudelliset, sosiaaliset, sivistykselliset oikeudet sekä ihmisoikeudet. Suomessa perheet katsotaan koostuvan yksilöistä, jolloin perheiden hyvinvointia arvioidaan yksilöittäin ja yksilöiden oikeuksien kautta. Tämän vuoksi onkin tärkeää tietää oma ja perheenjäsenen terveys, koska yksilön terveys ja vointi vaikuttavat koko perheen hyvinvointiin sekä perheen toimivuus vaikuttaa myös yksilöiden elämään. (Keurulainen, 2014, s. 17–18, 23.)

Hyvinvointialue uudistus tuli voimaan vuoden 2023 alusta, mikä muutti kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäväkokonaisuutta. Uudistus ei poistanut kuntien lakisääteistä velvoitetta edistää omalta osaltaan kunta-laisten hyvinvointia ja terveyttä. Hyvinvointia edistäviä toimia tehdään laaja-

alaisesti kunnan eri sektoreilla. Lisäksi kunnan on strategiassaan huomioitava hyvinvointiin liittyvät asiat. Kunnan on vuosittain annettava valtuustolle selvitys hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tilanteesta. Valtuustossa hyväksytään laaja hyvinvointikertomus ja suunnitelma kerran valtuustokauden aikana. Kunnat tekevät yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa sekä keskeisenä yhteistyökumppanina toimii myös hyvinvointialue. (Kuntaliitto, 2023.)

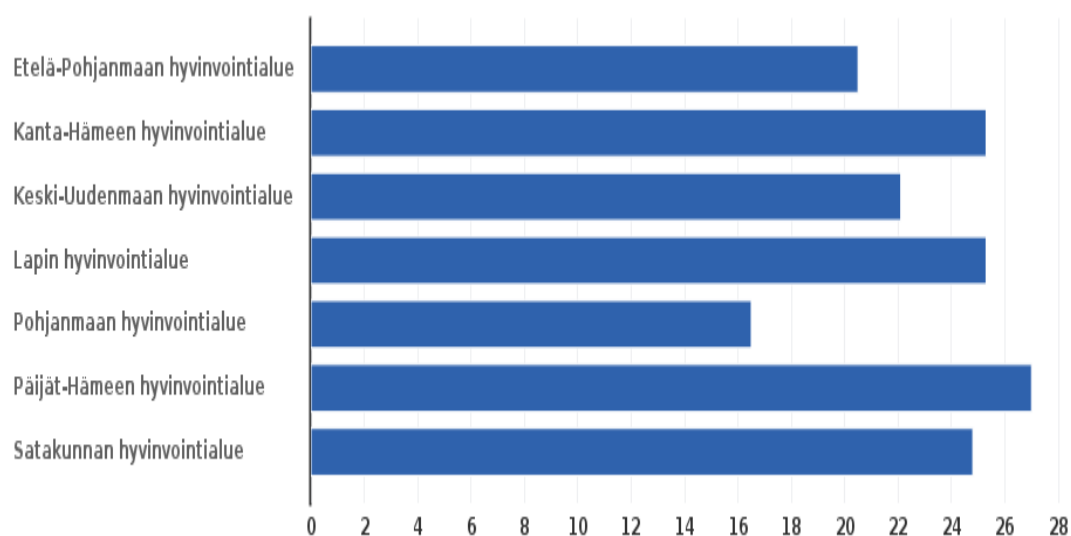
Väestöliiton perhepoliittisella vaikuttamisella on tavoitteena edistää ja turvata yksilöiden perhe-elämä, jossa tuetaan vanhempien, muiden huoltajien ja erilaisten pari- ja ihmissuhteiden hyvinvointia. Samalla pyritään tukemaan lasten tasapainoista kehitystä. Väestöliitto pitää tärkeänä, että kaikilla perhemuodoilla on sama arvo. (Väestöliitto, n.d.)

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien sopimus antaa suuntaviivoja lasten ja heidän perheidensä hyvinvoinnin edistämiseksi. Sopimuksella veloitetaan kuntia, valtioita, vanhempia ja muita lasten kanssa toimivia aikuisia. Tärkeää on kohdentaa korjaavia toimia riittävän varhain ja riittävän laaja-alaisesti, sinne missä perheet tarvitsevat tukea. (Lammi-Tasula ja muut, 2014, s. 4,14.)

Suomalaisista lapsiperheiden vanhemmista ja lapsista suurin osa voi hyvin. Vauvojen ja pienten lasten vanhemmista noin yhdeksän kymmenestä on sitä mieltä, että perheessä arki toimii hyvin tai melko hyvin ja kokevat olevansa tyytyväisiä elämäänsä ja vanhemmuuteen. Vanhempien hyvinvoinnille katsotaan olevan merkitystä perherakenteella, erityisesti sillä, montako aikuista perheessä asuu. Perheissä, joissa oli kaksi aikuista, kokivat olevansa tyytyväisempiä elämäänsä ja kokivat terveydentilansa paremmaksi kuin ne perheet, joissa oli vain yksi vanhempi. Puolestaan pienituloisissa perheissä toimeentulo-ongelmat kuormittavat vanhempia ja lisäävät huolta omasta jaksamisesta. (Ilmarinen ja muut, 2023, s. 39.)

Taulukko 4 kertoo, paljonko prosentuaalisesti seitsemällä eri hyvinvointialueella oli yhden vanhemman perheitä. Eniten yhden vanhemman perheitä on Päijät-Hämeen, Lapin ja Kanta-Hämeen alueilla ja vähiten Pohjanmaan hyvinvointialueella.

Taulukko 4. Yhden vanhemman perheet prosentteina hyvinvointialueilla vuonna 2023 (Sotkanet, 2024).

Hyvinvoinnin alueellisen tiedontuotannon kehittäminen SOHVI-hankkeessa ajalla 1.3.2012 - 31.12.2014 todettiin, että perheissä hyvinvointiin liitettiin perheensisäiset toimivat ihmissuhteet, perheenjäsenten fyysinen ja henkinen terveys ja toimintakyky, toimiva työn- ja vastuunjako sekä riittävä toimeentulo. Tutkimukseen osallistuneet perheet liittivät hyvinvointiin mahdollisuuden saada riittäviä palveluja, mahdollisuutta toteuttaa itseään sekä kodin ulkopuoliset verkostot ja niistä saatu tuki. Perheet tekivät tietoisia hyvinvointiin liittyviä valintoja, mitä pyrittiin edistämään perheiden omien voimavarojen mukaan. Perheen hyvinvointia kuormittavaksi tekijäksi vanhemmat kokivat usein jatkuvaa ristiriitaa perheestä ja itsestä huolehtimisen sekä kodin ulkopuolisten tekijöiden kuten työn tai opiskelun välillä, jolloin perheen yhteistä aikaa oli liian vähän ja oma jaksaminen oli kortilla. Näillä koettiin

olevan myös vaikutusta perheen hyvinvointiin varsinkin silloin kun lapset olivat pieniä. (Hiltunen ja muut, 2014, s. 5–6.)

4.3.6 Lapsiperheiden tuen tarve

Elämän suurimmista muutoksista on lapsen syntyminen ja vanhemmaksi tuleminen. Uusi elämäntilanne tuo mukanaan lisääntyvää vastuuta sekä muutoksia ajankäyttöön ja kotitöiden jakamiseen. Lapsen syntyminen ja vanhemmaksi tuleminen ja lapsen syntymä voivat olla elämää rikastuttava kokemus, joka samalla syventää vanhempien välistä parisuhdetta. Vanhemmuus voi myös herättää erilaisia negatiivisia tunteita, kuten epävarmuutta, itsesyytöksiä, turhautumista ja väsymystä sekä voi aiheuttaa risiiriitoja vanhempien välille. (Delicate ja muut, 2018). FinLapset kyselytutkimuksessa 2020 nousi esille, että koko maassa synnyttäneistä äideistä uupumuksen oireita oli kokenut 35 % ja 29 % uupumuksen oireita oli kokenut perheen toinen vanhempi. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2018.)

Vanhemmuuden tukeminen on olennainen osa lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämistä. Vanhempien hyvinvointi vaikuttaa suoraan heidän parisuhteeseensa ja vuorovaikutukseensa lasten kanssa. Vanhempien omalla hyvinvoinnilla ja parisuhteen tunne- ja vuorovaikutustaidoilla on merkittävä vaikutus perheen lasten hyvinvointiin. Vanhempien välinen parisuhde toimii mallina lapselle, ja osa lapsen haasteista voi heijastella vanhemmuuden haasteita. Lapsiperhepalveluissa 36,4 % äideistä ja 36,0 % isistä koki tarvitsevansa vähintään jonkin verran tukea lapsiperhepalveluista. Äideistä 6,1 % ja isistä 7,6 % koki tarvitsevansa tukea melko paljon tai erittäin paljon. Sen sijaan äideistä 20,7 % ja isistä 23,8 % ei kokenut tarvitsevansa laisinkaan tukea lapsiperhepalveluista. Perheet kaipaavat yleensä jossain elämän tilanteessa apua lapsiperhepalveluiden ammattilaisilta. Tukea tarvitaan vauvan itkuisuuteen, syöttämiseen, nukkumiseen liittyvissä asioissa, ja vanhemmuudessa sekä oman ja puolison jaksamiseen liittyvissä asioissa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2022.)

Palvelujärjestelmällä on tärkeä rooli vanhemmuuden tukijana ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäjänä. On tärkeää, että palvelut pystyvät vastaamaan perheiden todellisiin tarpeisiin, tarjoamaan tukea vanhemmuuteen ja parisuhteeseen sekä auttamaan perheitä voimaan kokonaisvaltaisesti paremmin. (Hakulinen ja muut, 2019, s. 9.)

Lammi-Taskulan (2020) mukaan Suomessa alle kouluikäisten lasten perheet käyttävät eniten ennaltaehkäisevistä palveluista varhaiskasvatusta ja lastenneuvolapalveluita. Tarvittaessa näistä palveluista voidaan ohjata perheet muiden palveluiden, kuten kotipalvelun tai perhetyön piiriin.

Kontulan (2018, s. 95) teettämän Perhebarometrin kyselyssä vanhemmat mainitsivat tärkeimmiksi tarvitsemikseen julkisiksi palveluiksi perheneuvolat, kotiapupalvelut ja kodinhoitajat. Perheet kaipasivat tukea arjen haasteisiin matalalla kynnyksellä ja ennaltaehkäisevällä otteella. Kuitenkin noin kaksi kolmasosaa lapsiperheiden vanhemmista ei kokenut saamaansa tukea riittäväksi. Vanhemmat arvioivat joustavan työajan pienten lasten vanhemmille tärkeimmäksi perhepoliittiseksi toimenpiteeksi, ja lisäksi he toivoivat enemmän ja parempia osa-aikatyön mahdollisuuksia. Työn ja perhe-elämän yhdistämisen joustavuus nousi esiin kaikkein tärkeimpänä perhepoliittisena kehittämiskohteena Perhebarometrin kyselyssä. (Kontula, 2018, s. 24.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen valtakunnallisessa FinLapset kyselyssä vuodelta 2018 todettiin, että suurin osa kyselyyn osallistuneista palvelua ja tukea tarvinneista vanhemmista eivät olleet tyytyväisiä palveluun eikä saamaansa tukeen. Kotipalvelussa palveluntarve jäi tyydyttämättä kahdella kolmesta vanhemmasta, kun taas perhetyössä palvelun tarve jäi tyydyttämättä noin joka toisella vanhemmalla. Ammattilaisten tukea lapsen käyttäytymiseen tai tunne-elämän liittyviin ongelmiin sai, joka viides vanhempi. Reilut puolet vanhemmista sai tukea omaan jaksamiseen, mutta tuki koettiin riittämättömäksi. Tuen tarve jäi tyydyttämättä muita useammin tilanteissa missä

palvelujen riittämättömyys oli yhteydessä vanhempien haavoittuvaan asemaan sekä katsottiin, että vanhempien heikolla terveydellä ja heikolla taloudellisella tilanteella oli myös vaikutusta. Tutkimuksessa todettiin, että kotipalvelun ja perhetyön saavutettavuus sekä vanhempien tarvitseman tuen saaminen eivät täysin toteudu. (Ilmarinen ja muut, 2023, s. 38.)

4.3.7 Lapsiperheiden varhainen tukeminen

Hallituskaudella 2016–2019 alkoi lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman toimeenpano, jota jatkettiin vuosina 2020–2023. Muutosohjelmassa kehitetään perhekeskuksia, matalan kynnyksen palveluita sekä varhaisen tuen tarjoamista lasten, nuorten ja perheiden arjessa toimimiseen. Tavoitteena LAPE- muutosohjelmassa on varhaisen tuen tarjoaminen, tuen saavuus, palvelun saaminen oikeaan aikaan sekä hyvinvoinnin vahvistaminen. Lasten, nuorten ja perheiden tukeminen tapahtuu kehittämällä matalan kynnyksen palveluita, kuten eropalveluita, lapsiperheiden kotipalvelua, perheneuvontaa ja perhesosiaalityötä ja vahvistamalla kasvua ja oppimista niin varhaiskasvatuksessa kuin koulunkäynnissä. (Terveysten ja hyvinvoinninlaitos, 2023.)

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) ja lastensuojelulaissa (417/2007) määritellään kolme erilaista tuen tasoa, yleiset lapsen ja perheen tuen tarpeet, sekä lapselle annettava erityisen tuen tarve ja suojelun tarve lapselle. Varhaista ja oikea-aikaista tukea ja apua tulisi tarjota silloin, kun esimerkiksi lapsen kehitys ja hyvinvointi tulisi turvata tai kun vanhempien voimavarat eivät riitä. Tällöin ongelmat eivät ole vielä kasaantuneet tai kasvaneet ja yleinen tuki riittää. Yleiseen tukeen tulisi kiinnittää erityisesti huomiota ja tarjota oikea-aikaista ja varhaista apua ja tukea. Varhaista tukea tulisi vahvistaa, jotta painopiste korjaavista palveluista saataisiin oikeaan suuntaan. (Alatalo ja muut, 2019, s. 15.)

Varhaista tukea ei välttämättä saa, jollei avun tarvetta tunnisteta tai sitä ei onnistuta ottamaan puheeksi. Perheet tulisi kohdata niin, että se synnyttää

autetuksi tulemisen kokemuksen. Ammattilaisilta edellytetään hyviä vuorovaikutustaitoja ja kannustavaa asennetta, jolloin perheet uskaltavat pyytää apua. Lapsiperheiden tuki toteutuu palvelujärjestelmien ammattilaisten toteuttamana eri sektoreilla. (Sorsa ja muut, 2022, s.83–103.)

Lastensuojelun Keskusliiton ja Talentian tekemän selvityksen (Paavola ja muut, 2010, s.14) mukaan kunnat tarjoavat parhaiten päivähoitoa, mutta huomattavia eroja on muiden palveluiden saamisessa. Suurta puutetta nähtiin olevan lapsiperheiden kotipalvelusta, tukiperheistä ja -henkilöistä. Kuntien vastuulla on järjestää sosiaalihuoltolain 710/1982 ja 1301/2014 mukaista lapsiperheiden kotipalvelua, mutta edelleen löytyy kuntia, joissa ei järjestetä laisinkaan lapsiperheiden kotipalvelua. (Paavola ja muut, 2010, s.14.)

Lindbergin (2021) tekemän sosiaalipolitiikan väitöskirjan tulokset osoittavat, että taloudellisilla huolilla on vaikutusta lapsiperheiden hyvinvointiin ja arjesta selviytymiseen. Tutkimuksen neljä eri näkökulmaa tarjoavat monipuolisen ymmärryksen siitä, miten taloudelliset haasteet vaikuttavat perheiden arkeen ja hyvinvointiin. On tärkeää huomata, että vaikka taloudelliset huolet ovat merkittävä tekijä perheiden haasteissa, ne eivät ole ainoa syy. Tutkimus osoittaa, että palveluiden heikko saatavuus ja kankea byrokratia voivat myös vaikuttaa merkittävästi perheiden kykyyn selviytyä vaikeista tilanteista, kuten työttömyydestä, erosta tai vakavasta sairastumisesta. Erityisesti kriisitilanteissa, kuten mainituissa esimerkeissä, palveluiden heikko saatavuus ja kankea byrokratia korostuvat entisestään. Tällaisissa tilanteissa perheet tarvitsevat nopeaa ja tehokasta tukea välttyäkseen stressiltä ja lisävaikeuksilta. Sosiaalipolitiikan ja palveluiden kehittämisessä on tärkeää ottaa huomioon sekä taloudelliset että institutionaaliset tekijät, jotta perheet voivat saada tarvitsemaansa tukea ja apua mahdollisimman tehokkaasti ja oikea-aikaisesti. (Lindberg, 2021, s. 38–40.)

Suomessa on koetettu kehittämään ja vahvistamaan lapsille ja perheille annettavaa varhaista tukea sekä ennaltaehkäisemään perheiden ongelmia kehittämishankkeilla ja lainsäädännön uudistamisella. Tarkoituksena on siirtää sosiaalihuollon painopistettä erityistason palveluista perustason palveluihin. Samalla on ollut tavoitteena helpottaa perheiden tuen hakemisen ja saamisen kynnyksiä sekä edistää ammattilaisten välistä yhteistyötä. (Ranta & Pitkänen, 2024, s. 2.)

Vuonna 2015 voimaan tulleella sosiaalihuoltolailla pyritään turvaamaan oikea-aikaista tukea perheille, jotka sitä tarvitsevat sekä tarjoamaan ehkäiseviä palveluita mm. perhetyötä ja kotipalvelua ilman lastensuojelun asiakkuutta. Lasten, nuorten ja perheiden varhaiseen tukeen kohdistuneissa palveluissa yhteistyötä tehdään mm. sivistys-, nuoriso- ja kotoutumispalveluiden sekä terveydenhuollon ammattilaisten kanssa. Yhteistyötahot, jotka osallistuvat palveluiden toteuttamiseen on omia lainsäädännöllisiä velvoitteita, millä on vaikutusta varhaisen tuen tarjoamiselle ja yhteistyön toteuttamiselle. (Pitkänen ja muut, 2024, s. 8.)

Hyvä on myös huomioida, että korona ajalla on voinut olla vaikutusta lasten, nuorten ja perheiden varhaisen tuen palveluihin, koska sillä oli vaikuttavuutta, siihen miten palveluista vastaavat ammattilaiset pystyivät korona-aikana työskentelemään lapsiperheiden kanssa. Perheet keskiöön hankkeen vuonna 2021 teettämässä kyselyssä vanhemmat kokivat tarvitsemansa enemmän käytännön apua lastenhoitoon ja heidän mielestään lapsiperheiden kotipalvelua tarjotaan liian vähän ja tiedon saannissa on pulmia. Apua tulisi saada matalalla kynnyksellä ennen kuin tilanne on kriisiytynyt. (Pitkänen ja muut, 2024, s. 9, 28.)

Suomessa on tarkoituksena pyrkiä tarjoamaan lapsiperheitä tukevia palveluja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa eikä vasta sitten kun ongelmia on syntynyt. Yleisten palvelujen asemaa suhteessa korjaaviin toimenpiteisiin periaate huomioitiin uudistetussa sosiaalihuoltolaissa (1301/2014). Kotipalvelu ja sosiaalihuollon perhetyö ovat tärkeimpiä sosiaalipalveluja, joita

perhe voi myös saada samanaikaisesti. Näiden avulla lapsiperheitä tuetaan matalalla kynnyksellä. Kotipalvelua ja perhetyötä tulee saada sosiaalihuoltolain mukaan ennaltaehkäisevinä varhaisentuen palveluina. (Ilmarinen ja muut, 2023, s. 39.)

Vanhempien omia voimavaroja ja perheen hyvinvointia parantaa tarpeeksi varhain annettu tuki. Sähköisten palveluiden digitaalisten alustojen tavoitteena on mahdollistaa ja helposti saavuttaa ennaltaehkäisevästi lasten, nuorten ja perheiden palveluiden löytymisen helposti kellon ympäri vuorokaudesta riippumatta. Tarkoituksena on luoda digitaalisten palveluiden kautta asiakaslähtöinen, elämänkaariajattelun mukainen palvelu, jonka kautta asiantuntijoita voi kohdata nettivastaanotolla, chat-keskusteluissa, suorittaa verkkokursseja, kuunnella verkkoluentoja tai podcasteja sekä katsella erilaisiin aiheisiin liittyviä videoita. (Hakulinen ja muut, 2019, s.13–14.)

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, koska opinnäytetyössä etsitään vastauksia siihen, millainen jokin asia on. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä se, että kohdejoukko valitaan tarkoituksen mukaisesti, ei satunnaistaen. Tutkimuksen kohdejoukko on ennalta määritelty ja jokainen kyselyyn vastannut on tärkeässä roolissa tutkimuksen näkökulmasta. (Hirsjärvi ja muut, 2007, s.155.)

Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän avulla saadaan parhaiten kartoitettua tässä tutkimuksessa vastauksia ennalta valikoidulta kohdejoukolta tutkimukselle asetettuihin tutkimuskysymyksiin siitä, minkälainen lapsiperheiden kotipalvelun nykytilanne on hyvinvointialueilla, miten palvelua tarjotaan, minkälaisia tuen tarpeita perheillä on sekä minkälaisia palveluun liittyviä kehittämistarpeita koetaan eri hyvinvointialueilla olevan, sillä kohdejoukolla on parhaiten kokemusta ja tietoa lapsiperheiden kotipalvelun nykytilanteesta. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tarkasteltavia ilmiöitä tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden näkökulmasta ja olla kiinnostuneita tutkittavien ajatuksista, tunteista ja kokemuksista. (Puusa & Juuti, 2021, s. 9.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien määrä on yleensä pieni. Kriteerinä pidetään aineiston tieteellisyyden laatua kuin määrää. Aineisto voi olla myös tutkijasta riippumatonta, valmista materiaalia. (Eskola & Suoranta 2005, s. 15.) Tutkimukseen valittiin seitsemän eri hyvinvointialuetta, joissa lapsiperheiden lukumäärä on ollut 31.12.2023 välillä 45000–57000. Tutkimuksen aineisto kerättiin hyvinvointialueiden esihenkilö asemassa työskenteleviltä työntekijöiltä kyselytutkimuksen avulla, sillä haluttiin kerätä tietoa ja kokemuksia lapsiperheiden kotipalvelun nykytilanteesta esihenkilöiden näkökulmasta, sillä aikaisemmin on tutkittu palvelun tilannetta lähityöntekijöiden näkökulmasta. Saatujen vastausten jälkeen tuli esille, että esihenkilöiden lukumäärä hyvinvointialueilla vaihtelee siten, että joillakin hyvinvointialueilla

lapsiperheiden kotipalvelun tarjonnasta vastaa vain yksi henkilö kuin joissain hyvinvointialueilla heitä on useampi. Tämän vuoksi kohdejoukko (N=16) jäi vähäiseksi, millä ei kuitenkaan katsota olevan merkitystä laadullisessa tutkimuksessa.

Laadullinen tutkimus on luonteeltaan kuvailevaa missä tavoitteena on syvällisemmin ymmärtää ja kuvata tutkittavaa ilmiötä ja tehdä siitä tulkintoja. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään vain tutkimaan yksittäistä tapausta ja pyritään saamaan yhdestä havaintoyksiköstä irti mahdollisimman paljon. Tutkimustuloksia ei voida yleistää, koska ne koskevat vain tutkittavaa kohdetta. (Kananen, 2014, s. 18–19.)

5.2 Tutkimuksen kohdejoukko

Tutkimukseen valikoitui seitsemän hyvinvointialuetta, joissa lapsiperheiden määrä oli 31.12.2023 välillä 45000–57000. Osallistuneet hyvinvointialueet olivat Kanta-Häme, Lappi, Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Päijät-Häme, Keski-Uudenmaa sekä Satakunta (N=7). Alun haasteena oli tutkimuslupien hakeminen, sillä eri hyvinvointialueilla oli erilaisia käytänteitä tutkimusluvan hakemiselle, mutta kaikki seitsemän hyvinvointialuetta myönsivät vaadittavat tutkimusluvut.

Hyvinvointialueilta kohdejoukoksi määriteltiin esihenkilöt, jotka organisoivat ja vastaavat alueensa lapsiperheiden kotipalvelun saatavuudesta; sosiaalihuollon lapsiperheen kotipalveluohjaajat, vastaavat ohjaajat, palveluesihenkilöt sekä koordinoivat palveluesihenkilöt (N= 16).

5.3 Aineiston keruu

Opinnäytetyön aineisto kerättiin Forms/Webropol-ohjelman kautta toteutetun sähköisen kyselylomakkeen (Liite 1) avulla saatujen vastausten perusteella. Kyselyyn pääsi vastaamaan saatekirjeessä (Liite 2) olevan linkin kautta, mikä lähetettiin sähköpostitse lapsiperheiden kotipalvelun esihenki-

lölle loka- ja marraskuun aikana 2024. Saatekirje tavoitti esihenkilöt kahdella eri tavalla, sillä lähettämiseen liittyvät käytänteet poikkesivat eri hyvinvointialueilla toisistaan. Osalle hyvinvointialueiden esihenkilöille saatekirje voitiin lähettää suoraan ja joissain hyvinvointialueilla saatekirje lähetettiin ensiksi hyvinvointialueen yhdyshenkilölle, jotka huolehtivat saatekirjeen lähettamisestä oman hyvinvointialueensa esihenkilöille.

Vehkalahten (2014, s.47–48) mielestä saatekirjeen merkitys kyselytutkimuksessa on tärkeä. Saatekirjeessä kerrotaan tutkimuksen perustiedot, kuka tutkimusta tekee, mitä tutkimuksessa tarkastellaan, millä kriteereillä vastaajat on valittu mukaan ja tutkimustulosten käyttötarkoitus. Saatekirjeen perusteella vastaaja voi vastata tai olla vastaamatta kyselyyn. (Vehkalahti, 2014, s. 47–48.)

Sähköpostitse lähetetyssä saatekirjeessä mainittiin, että kyselyssä kartoitetaan lapsiperheiden kotipalvelun tarvetta ja toteutumista hyvinvointialueilla. Saatekirjeessä tuotiin esille myös, se että eri hyvinvointialueiden lapsiperheiden kotipalvelun nykytilanteen vertailu ja kehittämistarpeiden kartoittaminen ovat tärkeää palvelujen yhdenvertaisuuden ja saatavuuden näkökulmasta. Saatekirjeessä ilmoitettiin, että kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista eikä yksittäisten vastaajien tietoja pystytä tunnistamaan tuloksista. Saatekirjeeseen oli kirjattuna myös kyselyn lähettäjien yhteystiedot, jos kyselystä nousee esille kysyttävää.

Vehkalahten (2014, s. 48–49) mukaan verkkokyselyn avulla voidaan kerätä kyselytutkimuksen aineistoa vaikkakin siihen voi liittyä jonkin verran tavoitettavuus ongelmia. Verkkokyselylomakkeet ovat yleistyneet, koska siinä vastaukset tallentuvat suoraan sähköiseen muotoon eikä vastauksia tarvitse erikseen tallentaa, jolloin aikaa vievä ja virhealtis tallennusvaihe jää pois. (Vehkalahti, 2014, s. 48–49.)

Kyselytutkimuksessa kyselylomakkeen välityksellä esitetään vastaajille kysymyksiä, minkä avulla heiltä kerätään tietoa mielipiteistä, arvoista, asenteista ja ihmisten toiminnasta. Asenteiden, arvojen ja mielipiteiden tutkimisen ei katsota olevan helppoa, sillä haasteita voivat aiheuttaa erilaiset epävarmuudet, onko vastauksia saatu tarpeeksi, saadaanko kysymyksillä esille tutkittavia asioita, onko kyselyn ajankohta hyvä ja onko kyselyyn osallistujat osattu valita oikein. Haasteita voi myös aiheuttaa tiedonkeruuseen liittyvät asiat, tutkimuksen sisällölliset asiat sekä mittaamiseen liittyvät asiat. (Vehkalahti, 2014, s.11–12.)

Yhdeksi epävarmuustekijäksi nousi esille tässä tutkimuksen vastaajien lukumäärä (N=16), sillä eri hyvinvointialueilla lapsiperheiden kotipalvelun esihenkilö tehtävissä toimi eri määrä henkilöitä. Joissakin hyvinvointialueilla, oli vain yksi henkilö, joka vastaa yksin lapsiperheiden kotipalvelun tarjoamisesta.

Vehkalahtien (2014, s.20) mukaan tutkimuksen kyselylomake on syytä suunnitella huolella ja sen ulkoasuun ja kielen selkeyteen tulee kiinnittää huomiota. Tutkimuksen onnistuminen riippuu suurimmilta osin lomakkeesta ja siitä kysytäänkö lomakkeessa sisällöllisesti oikeita asioita. Hyvässä kyselylomakkeessa toteutuvat sekä sisällölliset että tilastolliset näkökohdat. Vastaaminen tulisi olla mahdollisemman helppoa, jotta vastaajat jaksavat vastata kyselyyn. (Vehkalahti, 2014, s.20.)

Tutkimuksen kyselylomakkeesta löytyi avoimia, että strukturoituja kysymyksiä. Kyselylomakkeen alussa olevat kysymykset olivat suljettuja kysymyksiä missä tiedusteltiin millä hyvinvointialueella vastaaja työskentelee, onko kyseisellä alueella järjestetty lapsiperheiden kotipalvelua ja jos on, niin, miten sitä on järjestetty. Seuraavaksi kyselylomakkeessa oli avoimia kysymyksiä palvelun järjestämisestä, kuten millaisin perustein hyvinvointialueellasi palvelua myönnetään, millaista tukea mielestäsi lapsiperheet tarvitsevat ja tulisiko palvelua olla tarjolla enemmän tai saatavuus helpompaa. Lopuksi vas-

taajilta toivottiin vastauksia kysymyksiin, miten alueellasi pystytään vastaamaan tarpeeseen ja saatavuuteen, miten kehittäisit lapsiperheiden kotipalvelua sekä viimeisenä lisäksi avoin kysymys mitä muuta haluaisit sanoa kotipalvelusta tai sen kehittämisestä, tähän vastaaja voi vapaasti kirjoittaa omista ajatuksistaan tai toiveistaan.

Kyselylomakkeen kysymykset oli esitetty suomen sekä ruotsin kielellä, koska osassa hyvinvointialueita työskentelevien työntekijöiden työkielenä on suomen kielen lisäksi myös ruotsin kieli. Kaikki kyselylomakkeiden vastaukset saatiin suomen kielellä.

Vehkalahten (2014, s. 24–25) mukaan kyselytutkimuksessa käytetään pääasiassa suljettuja kysymyksiä, mutta avoimia kysymyksiä myös tarvitaan. Suljetuissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot on annettu valmiiksi, ja ne selkeyttävät mittausta ja helpottavat tietojen käsittelyä. Avoimessa osiossa vastaaminen on vapaaehtoista ja ne katsotaan työläämmiksi käsitellä vaikkakin avoimet kysymykset voivat olla kuitenkin jossain tilanteissa parempia, koska niiden avulla saatu tietoa on tärkeää. (Vehkalahti, 2014, s. 24–25.)

Kyselylomake testattiin ennen esihenkilöille lähettämistä Pohjanmaan hyvinvointialueen lapsiperheiden kotipalvelun työntekijöillä. Vehkalahti (2014, s. 48) toteaa, että kyselylomaketta on testattava etukäteen. Testaajiksi soveltuvat parhaiten tutkimuksen kohderyhmään kuuluvat, sillä heillä on todennukainen käsitys, siitä onko lomakkeessa turhia kysymyksiä, jääkö jostain oleellista kysymättä sekä ymmärretäänkö ohjeet ja kysymykset oikein. Testaajia ei tarvitse olla paljon, sillä tavoitteena on saada pahimmat ongelmakohdat korjattua ennen kuin varsinainen tiedonkeruu aloitetaan. (Vehkalahti, 2014, s. 48.)

5.4 Aineiston analysointi

Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jossa vertaillaan eri hyvinvointialueiden kyselylomakkeista saatuja vastauksia, sillä tutkittava, kohde vaatii kokoamista. Aineisto analysoitiin

Forms/Webropol- ohjelman avulla sekä Excel taulukkoa hyväksikäyttäen. Auki kirjoitettua aineistoa muodostui yhteensä 33 sivua, rivivälillä 1,5. fontilla Arial 12.

Sisällönanalyysin kautta saadaan tiivistetty kuvaus tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s.103). Aineistonlähtöisessä sisällönanalyysissä tutkija määrittää aineiston keräämisen jälkeen, mihin keskeisiin teemoihin tutkimus keskittyy. (Vilka, 2021, s. 163–164). Aineistoon tutustumisen aloitettiin kyselylomakkeiden vastausten saavuttua sähköpostiin joulukuussa 2024. Vastausajan umpeuduttua vastaukset tulostettiin molemmille opinäytetyötä tekeväälle Excel taulukkona sekä yksittäisinä vastauksina.

Ennen analysoinnin aloittamista, tulee sisällönanalyysissä määrittää analyysiyksikkö, mikä voi olla yksittäinen lausuma, lause, tai ajankohtaisuus, joka sisällään monia lauseita. Sisällönanalyysin ensimmäisessä vaiheessa kyselylomakkeista saadut vastaukset pelkistetään (reduointi) eli aineistoista karsitaan tiivistämällä tai osiin pilkkomisella tutkimukselle epäolennainen pois. Pelkistämisen avulla etsitään opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä kuvaavia ilmaisuja. esim. samaa kuvaavat ilmaisut alleviivataan samavärisellä kynällä. Kyselylomakkeista saaduista vastauksista etsitään kaikki tutkimuskysymyksiä kuvaavat alkuperäisilmaisut ja niitä kuvaavat pelkistetyt ilmaukset. Huomioitavaa on, että yhdestä lausumasta voi löytyä useampia pelkistettyjä ilmaisuja. Pelkistetyt ilmaisut laitetaan allekkain eri konseptille kuin kyselylomakkeet kuitenkaan mitään hukkaamatta. Tämä luo pohjan klusteroinnille, missä yksinkertaistetut ilmaukset ryhmitellään omiksi kokonaisuuksiksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122–124.)

Kyselystä saatu aineisto pelkistettiin tiivistämällä sisältöä ja poistamalla epäolennainen tieto sekä tunnistamalla yhtäläisyyksiä. Saadusta aineistosta etsittiin vastaavia ilmaisuja, mitkä vastasivat asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Pelkistystä tehtiin yhdessä Teamsin välityksellä sekä itsenäisesti, minkä jälkeen koottiin saadut tulokset yhteen. (Taulukko 5.)

Kyselylomakkeista saatujen vastausten pelkistämisen jälkeen vastaukset klusteroidaan eli ryhmitellään. Ryhmittelyssä vastauksista koodatut alkupe-
räisilmaisut käydään huolellisesti läpi ja niistä pyritään tunnistamaan sa-
mankaltaisuuksia ja eroja kuvaavat käsitteet. Samankaltaisuudet ja eroja
kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään eri alaluokiksi. Alaluokat ni-
metään pelkistettyjä sisältöjä kuvaavien käsitteiden mukaan. Luokittelun pe-
rustana voi toimia jokin tutkittavan ilmiön ominaisuus, piirre tai siitä muodos-
tettua käsitystä. Luokittelua jatketaan alaluokkia yhdistämällä, mistä muo-
dostuu yläluokkia ja yläluokkia yhdistämällä muodostetaan pääluokkia
mitkä nimetään vastauksista nousevan ilmiötä kuvaavan teeman mukaan.
Lopuksi muodostetaan yhdistävä luokka, mikä kytkeytyy suoraan tutkimus-
kysymyksiin. (Tuomi & Sarajävi, 2018, s. 124–125.)

Tämän jälkeen kyselystä saatu aineisto ryhmiteltiin vapaamuotoisesti. Ai-
neistosta poimittiin samanlaisia ilmaisuja alleviivaamalla aineistosta saman-
kaltaiset ilmaisut värikoodittamalla neonvärisillä tusseilla. Tämän jälkeen ai-
neistosta muodostetut pelkistetyt ilmaukset jaettiin alaluokkiin, jolloin saatiin
27 alaluokkaa.

Seuraavana vaiheena on aineiston käsitteellistäminen (abstrahointi), jossa
tutkimukseen liittyvä tärkeä tieto erotetaan ja valikoidaan. Tämän tiedon
pohjalta luodaan teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistämisessä siirrytään ky-
selylomakkeista saatujen alkuperäisten vastausten käyttämistä kielellisistä
ilmauksista kohti teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. Abstrahointia jat-
ketaan yhdistämällä luokituksia, niin pitkään kuin se on, aineiston kannalta
mahdollista, samalla on varmistettava, että aineistossa säilyy yhteys alku-
peräisiin vastauksiin. Abstrahoinnissa teorian ja johtopäätösten vertailu al-
kuperäisaineistoon on jatkuvaa ja sen pohjalta muodostetaan uutta teoriaa.
Tuloksissa esitetään luokittelujen pohjalta syntyneet käsitteet ja kategoriat
ja niiden sisällöt. Tutkijan tulee ymmärtää koko analyysin ajan mitä asiat
merkitsevät tutkittaville. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 125–127.)

Alaluokista muodostettiin yläluokkia, joita muodostui kuusi. Luokittelut tehtiin kahdella eri tavalla, käsin A3 papereille ja osa kirjoitettiin puhtaaksi Wordiin taulukkomuotoon.

Olennainen osa analyysia on aineiston luokittelu, sillä se luo perustan, jonka avulla haastatteluaineistoa voidaan myöhemmässä vaiheessa tulkita, yksinkertaistaa ja tiivistää. Luokittelun katsotaan olevan välttämätöntä, silloin kun halutaan vertailla aineiston eri osia keskenään. Luokat ovat käsitteellisiä työvälineitä, joiden avulla voidaan kehittää teoreettista näkökulmaa tai nimetä abstraktilla tasolla suuresta aineistomassasta tärkeitä ja keskeiset piirteet. Luokittelun pohjana voi toimia tutkimusmenetelmä siten, että esimerkiksi teemahaastattelun teemat muodostavat karkeita alustavia luokkia. (Hirsjärvi & Hurme, 2022, s. 147–150.)

Luokkien muodostamisen jälkeen aineisto yhdistetään, jolloin tavoitteena on löytää luokkien välisiä säännönmukaisuuksia tai samankaltaisuuksia. Tarkastelussa voi tulla esiin säännönmukaisia vaihteluita, että poikkeavia ilmiöitä. Yhdistelyn jälkeen muodostuneille luokille voidaan antaa nimet jo olemassa olevista teoreettisista käsitteistä tai itse luomalla uusia ilmiötä kuvaavia käsitteellisiä sanoja. Löydetyt yhteydet tulisi pystyä ymmärtämään myös teoreettisesta näkökulmasta. Tutkija tarkastelee luokiteltua aineistoa omasta tarkastelutavastaan käsin. Tavoitteena on saada monipuolisempi ymmärrys ilmiöstä ja rakentaa sellainen teoreettinen malli, johon luokiteltu aineisto voidaan asettaa. (Hirsjärvi & Hurme, 2022, s. 147–150.)

Sisällönanalyysi menetelmällä pyritään luomaan tiivis ja yleinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysilla pyritään kokoamaan aineisto selkeäksi ja tiiviiksi kokonaisuudeksi säilyttäen sen alkuperäinen sisältö, jotta voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 117, 122.)

Taulukko 5 on esitetty esimerkki induktiivisesta sisällönanalyysistä.

Taulukko 5. Esimerkki vastauksista induktiivisesta sisällönanalysista kysymykseen, mitä lapsiperheiden kotipalvelu alueellasi sisältää.

Alkuperäiset ilmaistut	Pelkistykset	Alaluokat	Yläluokat
"Konkreettista auttamista perheen arjessa..." "Perussiivousta, ruoanlaittoa, pyykkihuoltoa", " arjen käytännön tukea"	Siivous, ruoanlaitto, pyykkihuolto kodin järjestely, asiointiapu	Kodinhuollollinen tuki	Lapsiperheiden kotipalvelun sisältö
"Lastenhoitoa", "Tilapäistä lastenhoitoa", "Lasten toiminnalliset tapaamiset"	Tilapäinen lastenhoito, lasten kanssa oleminen, toiminnalliset tapaamiset	Lastenhoito	
"Vanhemmuudessa tukeminen", "Ohjaus arjenhallinnassa", "Vanhemman välttämättömään asiointiin, esim. sairaala- tai terapiakäynnit..." "...Tukea vanhemmuuteen, vanhemman jaksamiseen ja arjenhallintaan"	Vanhemmuuden ohjaus, keskustelutuki, Arjen hallinnan tukeminen	Vanhemmuuden ja perheen tukeminen	
"Keskustelutuki ...", " Lasten kasvun- ja kehityksen tukemista", "... tukea arjenhallinnassa", " Ohjata ja neuvoa asiakasta lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä asioissa"	Lasten kasvatuksellinen ohjaus, vanhemmuuden ja arjen taitojen vahvistaminen	Ohjaus ja neuvonta	
" Jos vanhemman toimintakyky on alentunut mm. sairauden, synnytyksen tai uupumuksen vuoksi", "Monikkoperheelle vauvavaiheessa", " Vanhemman yllättävän vakavan sairastumisen"	Vanhemman sairaus, synnytys, uupumus, monikkoperheet, tuetut ja valvotut tapaamiset	Erytistilanteet ja tuki erityistarpeissa oleville perheille	
"Tuetut ja valvotut tapaamiset", " Tuettuja ja valvottuja toisen vanhemman tapaamisia",	Tuetut ja valvotut tapaamiset	Tuetut ja valvotut tapaamiset	
"Psykososiaalinen tuki, vanhemmuuden tuki ja ohjaus", " Yhdessä tehden ja perhettä aktivoiden", " Kotipalvelun työntekijä aktivoi perhettä"	Yhdessä tekeminen, perheen voimavarojen vahvistaminen, vanhemman jaksaminen	Arjenhallinnan tukeminen	

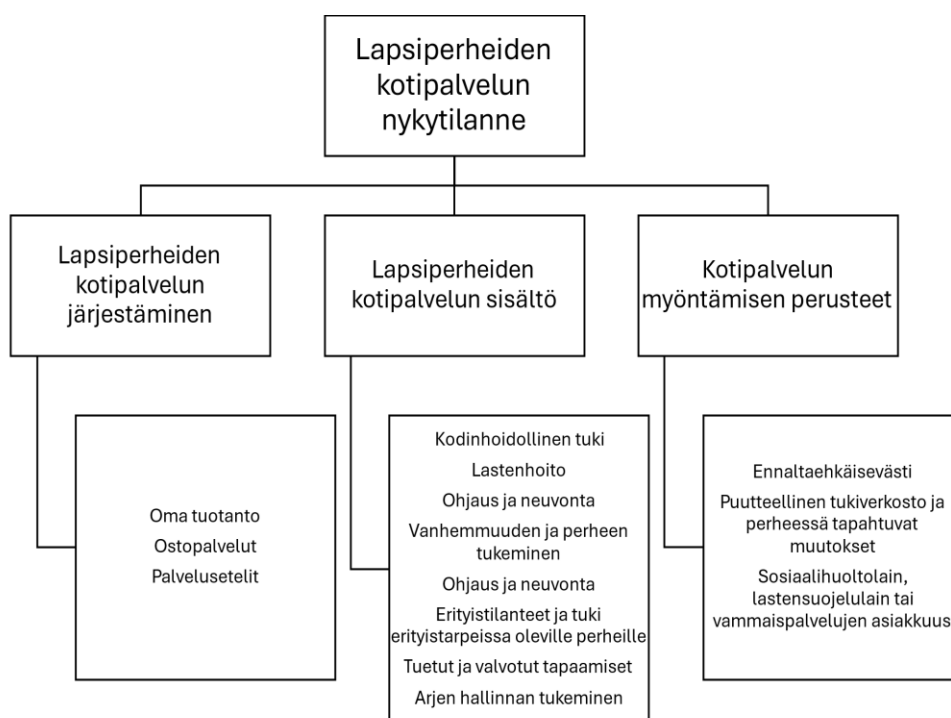
6 TULOKSET

6.1 Tutkimukseen osallistuneet hyvinvointialueet

Tutkimuksen valikoitui seitsemän eri hyvinvointialuetta, Kanta-Häme, Lappi, Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Päijät-Häme, Keski-Uudenmaa sekä Satakunta (N=7). Sähköiseen kyselyyn vastasivat lapsiperheiden kotipalvelusta vastaavat esihenkilöt (N=16).

6.2 Lapsiperheiden kotipalvelun nykytilanne

Lapsiperheiden kotipalvelun nykytilanne -pääluokka sisältää kolme yläluokkaa: Lapsiperheiden kotipalvelun järjestäminen, Lapsiperheiden kotipalvelun sisältö ja kotipalvelun myöntämisen perusteet (Kuvio 1). Seuraavissa alaluuvissa paneudutaan yläluokkiin ja niiden alaluokkien sisältöihin.

Kuvio 1. Lapsiperheiden kotipalvelun nykytilanne -pääluokka, yläluokat ja alaluokat. Lapsiperheiden kotipalvelun järjestäminen hyvinvointialueilla.

Kyselyssä selvitettiin, miten lapsiperheiden kotipalvelu on järjestetty hyvinvointialueilla. Vastaukset osoittivat, että kaikissa edellä mainituissa hyvinvointialueissa järjestetään lapsiperheiden kotipalvelua. Jokaisella seitsemällä hyvinvointialueella on käytössä omaa henkilöstöä lapsiperheiden kotipalvelussa sekä oman toiminnan lisäksi kahdessa hyvinvointialueessa on lisäksi käytössä palveluseteli, mitä käytetään täydentämään omaa palvelutuotantoa ja neljässä hyvinvointialueessa on oman tuotannon lisäksi lisänä ostopalvelu. (Taulukko 6.)

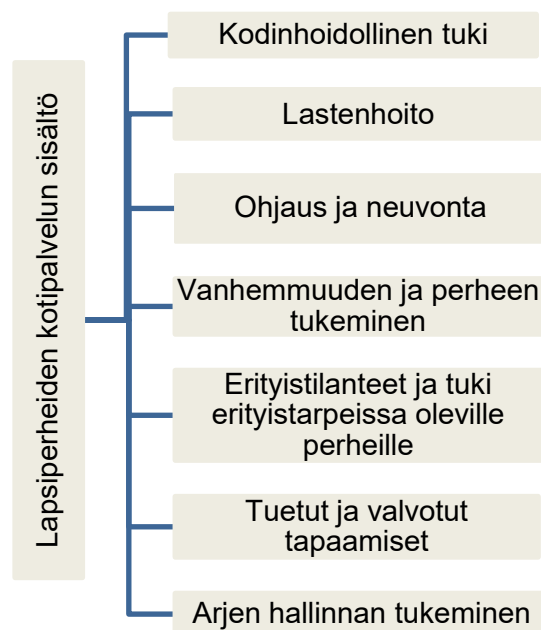
Taulukko 6. Lapsiperheiden kotipalvelun järjestelytavat hyvinvointialueilla.

	Oma tuotanto	Ostopalvelu	Palveluseteli
Hyvinvointialue 1	X	X	
Hyvinvointialue 2	X	X	
Hyvinvointialue 3	X	X	
Hyvinvointialue 4	X	X	
Hyvinvointialue 5	X		X
Hyvinvointialue 6	X		X
Hyvinvointialue 7	X		

Vastauksissa mainittiin, että ensisijaisesti käytetään omaa henkilöstöä ja ostopalvelua ostetaan siinä tapauksessa, jos omat resurssit eivät riitä, mutta vastauksista ei käy ilmi tarkemmin minkälaista palvelua ostetaan ostopalveluna.

6.2.1 Lapsiperheiden kotipalvelun sisältö

Vastaajilta tiedusteltiin, mitä lapsiperheiden kotipalvelu alueellasi sisältää. Vastauksissa nousi alaluokkina esille kodinhoidollinen tuki, lastenhoito, ohjaus ja neuvonta, vanhemmuuden ja perheen tukeminen, erityistilanteet ja tuki erityistarpeissa oleville perheille, tuetut ja valvotut tapaamiset ja arjen hallinnan tukeminen. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Lapsiperheiden kotipalvelun sisältö -yläluokka ja sen alaluokat.

Kodinhuollollinen tuki nähtiin vastauksissa konkreettisenä tukena arjen as-
kareissa, kuten pyykkihuollossa, ruoanlaitossa, siivouksessa ja muiden ko-
din järjestelytehtävien hoitamisessa. Osassa hyvinvointialueista tuki on täy-
sin vanhempien puolesta tehtävää, kun taas osassa hyvinvointialueista tuki
näyttäytyi yhteisenä tekemisenä, jolloin perheelle itselleen annetaan mah-
dollisuus oppia ja vahvistaa arjenhallintataitojaan. Lapsiperheiden kotipal-
velu sisältää sekä fyysistä apua että ohjausta, mikä auttaa vanhempia jak-
samaa ja ylläpitämään kodin yleistä järjestystä.

*” Palvelu on arjen käytännön tukea, esimerkiksi lastenhoidossa ja
huolenpidossa avustamista sekä välttämätöntä kodinhuollollista
apua. ”*

*”Välttämätön kodinhoito voi olla esimerkiksi avustamista pyykkihuol-
lossa, ruoanlaitossa tai kodin yleisen järjestyksen ylläpidossa. ”*

”Kodinhoitoa tehdään mahdollisuuksien mukaan aina yhdessä asiakkaan ja perheen kanssa. ”

”Kotipalvelun perhetyöntekijät voivat myös ohjata ja neuvoa asiakasta lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä asioissa”

Lastenhoito on vastausten mukaan joko tilapäistä lastenhoitoa vanhemman asiointikäynnin ajaksi tai pidempiaikaisempaa apua, mikäli perheen tilanne sitä vaatii (esim. vanhemman sairaus, väsymys, monikkoperhe). Lastenhoiton ohella vastauksissa nousi esille myös lapsen kasvua ja kehitystä tukevia toimia, kuten lasten kanssa yhdessä olemista, ulkoilua ja muita aktiiviteetteja, jotka tukevat lapsen hyvinvointia.

”Käytännön tukea arkeen, mm. yhdessä vanhemman/lapsen kanssa kodinhoidollisia töitä tai tilapäistä lastenhoitoa. Myös keskustelutuki kuuluu olennaisena osana työskentelyyn”

Ohjaus ja neuvonta alaluokan mukaan lapsiperheiden kotipalvelu sisältää muun muassa lasten kasvatuksellista ohjausta ja vanhemmuuden sekä arjen taitojen vahvistamista. Ohjaus ja neuvonta ovat osa perheiden tukemista ja palveluiden myöntämisperusteita. Ohjaus ja neuvonnan koetaan tukevan perheen toimintakykyä.

”keskustelutuki kuuluu olennaisena osana työskentelyyn”

”Lasten kasvun- ja kehityksen tukemista”

”ohjauksellisin keskusteluin voidaan tukea arjenhallinnassa”

”ohjata ja neuvoa asiakasta lastenhoitoon ja kasvatukseen liittyvissä asioissa”

Vanhemmuuden ja perheen tukemisen alaluokan mukaan lapsiperheen kotipalvelu ei ole pelkästään kodin arjen tueksi, vaan siinä pyritään myös tukemaan vanhempien jaksamista ja vanhemmuuden kehittämistä. Tämä voi tapahtua muun muassa keskusteluilla, ohjauksella ja neuvonnalla, jotka keskittyvät lasten kasvatukseen, perheen voimavarojen vahvistamiseen ja

arjen hallintaan. Perheen tilanteen huomioiminen on tärkeää, sillä kotipalvelua tarjotaan erityisesti silloin, kun perheen jäsenillä on rajoitteita, kuten vakava sairaus, synnytys, uupumus tai elämäntilanteen muutokset esim. erotilanne.

” Lastenhoitoa, vanhempien tukemista, ohjaamista arjenhallinnassa, tuettuja ja valvottuja toisen vanhemman tapaamisia, yhdessä tekemistä vanhempien kanssa ja joskus puolesta tekemistä, jos vanhemmillä on rajoitteita esim. kotityöt”

Eriytilanteet ja tuki erityistarpeissa oleville perheille alaluokassa tukea annetaan erityisesti niille perheille, joissa vanhemman toimintakyky on alentunut joko sairauden, synnytyksen, uupumuksen tai muun vaikean elämäntilanteen vuoksi. Tämä voi sisältää myös tilapäistä lastenhoitoa, erityisesti silloin, kun perheeseen on syntynyt monikkovauvat tai vauva-aikana. Vastauksista nousi esille, että tuki voi olla erityisesti räätälöityä vaikeisiin elämäntilanteisiin, kuten vanhempien eroon tai vakaviin sairauksiin, ja auttaa perhettä säilyttämään arjen toiminnot mahdollisimman sujuvina.

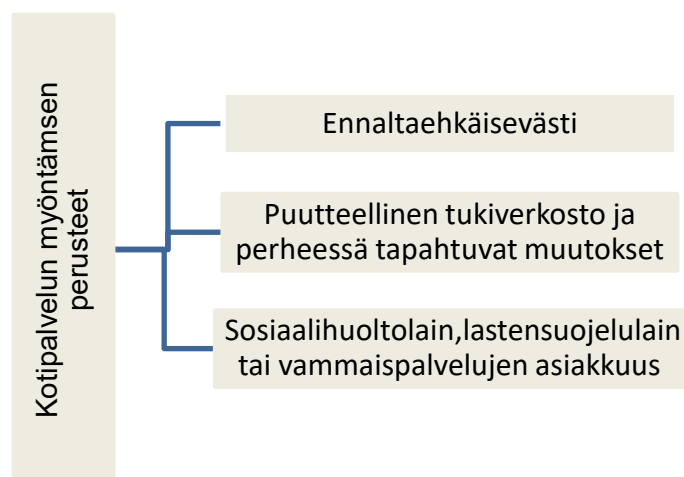
Tuetut ja valvotut tapaamiset alaluokassa mainitaan, että palvelu voi sisältää tuettuja ja valvottuja tapaamisia, mikäli vanhemmat tarvitsevat apua suhteessa toisiinsa esimerkiksi eron tai muiden elämäntilanteiden vuoksi. Vastausten mukaan tämä voi tarkoittaa tukea perhesuhteiden hoitamisessa tai valvottuja tapaamisia toisen vanhemman ja lasten välillä.

Arjen hallinnan tukeminen alaluokassa kotipalvelun työntekijät voivat auttaa perheitä arjenhallinnassa erityisesti silloin kun vanhemmilla on vaikeuksia suoriutua päivittäisistä askareista. Tuen katsottiin vastausten perusteella olevan fyysistä, psyykkistä ja emotionaalista kuten kodinhoidollisissa tehtävissä avustamista, vanhemmuuden tueksi annettua ohjausta tai keskustelutukea sekä tukemista perheen arjen rutiinien luomisessa ja vakiinnuttamisessa. Tämä voi tarkoittaa aikataulutuksen tukea, tehtävien jakamista perheen jäsenten kesken tai vanhemmuuden tukemista lasten hoitamisessa ja

kasvatuksessa. Vastausten mukaan tavoitteena on, että perhe oppii hallitsemaan omaa arkeaan entistä paremmin ja pystyy itsekin hyödyntämään omia voimavarojaan pitkäjänteisesti.

6.2.2 Lapsiperheiden kotipalvelun myöntäminen hyvinvointialueilla

Tutkimukseen osallistujilta tiedusteltiin, millaisilla perusteilla alueellasi myönnetään lapsiperheiden kotipalvelua. Vastausten mukaan lapsiperheiden kotipalvelua myönnetään useiden eri perusteiden mukaisesti, ja myöntämiskäytännöissä on eroja eri hyvinvointialueilla. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Lapsiperheiden kotipalvelun myöntämisen perusteet -yläluokka ja alaluokat.

Kyselyn vastauksista ilmeni, että palvelua voidaan myöntää ennaltaehkäisevästi erityisesti silloin, kun perhe tarvitsee tukea erityistilanteissa, kuten perheen kriisitilanteessa, vanhempien väsymyksessä tai jaksamatto-

muudessa, sairauden tai vamman takia, tai monikkoperheissä. Tukea voidaan tarjota myös raskauden aikana tai synnytyksen jälkeen, vauvan hoitoon liittyvissä erityistarpeissa sekä lapsen erityistarpeiden vuoksi.

” Erilaisissa tilanteissa, asiakkuus ei ole este palvelulle. Lähtökohtaisesti ajatellaan kotipalvelun olevan varhaista tukea perheelle ”

” Myönnetään, jos lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ilman niitä ei ole mahdollista synnytyksen, sairauden, vamman tai muun vastaavan toimintakykyä alentavan syyn taikka erityisen perhe- tai elämäntilanteen vuoksi. ”

”Myönnetään sekä kynnyksettömästi että asiakkuudessa oleville.”

”Ei myönnetä seuraavissa tilanteissa: äkillisesti sairastuneen lapsen hoitoon, vanhemman työssä käynnin tai opiskelun mahdollistamiseen, korvaamaan muita peruspalveluja tai erityispalveluja (esim. varhaiskasvatus, aamu- ja iltapäivähoito, henkilökohtainen avustaja), kuljettamiseen (varhaiskasvatus, koulu, harrastukset), suur- tai erikoissiivoukseen”

Vastauksissa mainittiin, että kotipalvelua voivat hakea perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia, ja palvelu voi olla joko säännöllistä tai tilapäistä. Erityisesti palvelu on suunnattu perheille, joissa on puutteellinen tukiverkosto. Vastausten mukaan myönnön perusteena voi olla myös vanhemman tai perheenjäsenen sairastuminen, erityislapsen hoito, tai perhetilanteen muutos, kuten esimerkiksi yksinhuoltajuus, mielenterveyshaasteet tai vanhemman työssäkäynnin mahdollistaminen.

Vastausten perusteella ennaltaehkäisevän palvelun lisäksi kotipalvelua voidaan myöntää asiakkaille, jotka ovat jo sosiaalihuoltolain, lastensuojelulain tai vammaispalvelujen piirissä. Näillä perheillä palvelutarve arvioidaan samoin perustein kuin muidenkin perheiden kohdalla. Lapsiperheiden kotipalvelu voi tukea myös erityisesti vanhemman jaksamista ja arjen hallintaa tilanteissa, joissa perheessä on monia haasteita, kuten erityislapsi tai laaja perhetilanne.

” Ennaltaehkäisevästi ns. matalana palveluna, asiakkuudessa olevilla shl, lastensuojelu, vammaispalvelun asiakkaille”

” Sosiaalihuollon asiakkaille, jos tilaa on niin joskus myös lastensuojelun asiakkaille”

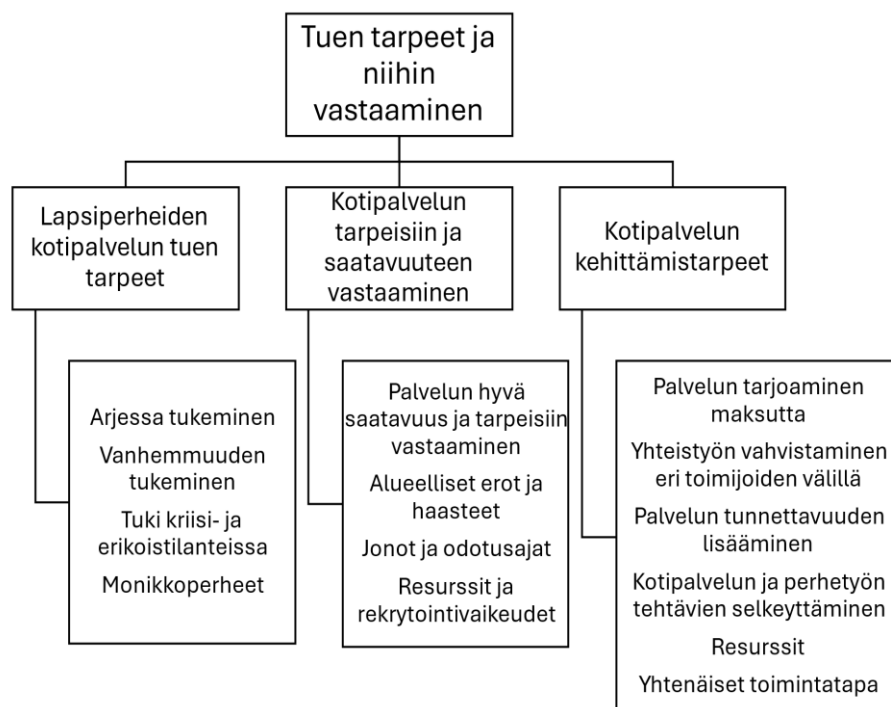
” Palvelua myönnetään ennaltaehkäisevästi sekä sosiaalihuoltolain, lastensuojelulain mukaisena palveluna.”

”Asiakkuudessa myös vammaispalvelun asiakkaita, mutta heidän tarpeensa arvioitu samoin perustein kuin muidenkin lapsiperheiden”

Vastauksista kävi myös ilmi, että kotipalvelu ei kuitenkaan ole tarkoitettu korvaamaan muita peruspalveluja kuten varhaiskasvatusta tai koulukuljetuksia, eikä sitä myönnetä esimerkiksi äkillisesti sairastuneen lapsen hoitoon.

6.3 Lapsiperheiden tuen tarpeet ja niihin vastaaminen

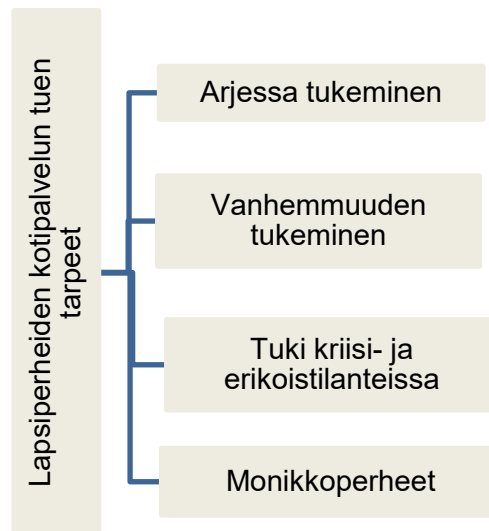
Lapsiperheiden tuen tarpeet ja niihin vastaaminen -pääluokan yläluokiksi muodostui kolme luokkaa: Lapsiperheiden kotipalvelun tuen tarpeet, kotipalvelun tarpeisiin ja saatavuuteen vastaaminen sekä kotipalvelun kehittämistarpeet (Kuvio 4).

Kuvio 4. Tuen tarpeet ja niihin vastaaminen -pääluokka sekä ylä- ja alaluokat.

6.3.1 Lapsiperheiden kotipalvelun tuen tarpeet

Kyselyyn osallistujilta tiedusteltiin, millaista tukea lapsiperheet tarvitsevat lapsiperheiden kotipalvelulta. Yläluokaksi nousi lapsiperheiden kotipalvelun tuen tarpeet ja alaluokiksi arjen tukeminen, vanhemmuuden tukeminen sekä tuki kriisitilanteissa ja erikoistilanteissa sekä monikkoperheet. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Perheen kotipalvelun tuen tarpeet -yläluokka ja alaluokat.

Vastaajat tuovat esiin, että arjen rytmityksellä ja käytännön vinkkien tarjoamisella on suuri merkitys, erityisesti lapsiperhearjen sujuvuuden kannalta. Kotipalvelun katsottiin auttavan perheitä järjestämään päivittäiset rutiinit ja tarjoamaan käytännön neuvoja lasten kasvatukseen ja hoitoon, mikä tukee arjen hallintaa ja vähentää stressiä.

”Tukea vanhemmuuteen, arkeen...”

”Ohjausta esim. lasten kasvatukseen, arkirutiinien hallintaan, vauvan ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen, lasten hoitoa esim. uupuneen vanhemman tukena, apukäsinä monikkoperheissä”

Vanhemmuuden tukemiseen liittyvissä vastauksissa nousi esille erityisesti vanhemman jaksaminen. Lapsiperheiden kotipalvelun tulisi tarjota tukea erityisesti silloin, kun vanhemmat kokevat uupumusta, mielenterveyshaasteita tai muuta kuormitusta. Kotipalvelu auttaa perheitä tasapainottamaan arkea ja tukee vanhempia jaksamisen palauttamisessa.

” Monenlaista tarvetta on tullut viime aikoina esiin. Tyypillisin on vanhemman mielenterveyden haaste, jonka vuoksi vanhempi ei jaksa olla lapsensa kanssa jatkuvasti.”

Vastauksissa korostettiin, että kotipalvelulta ei odoteta vain käytännön apua, vaan siinä on myös ohjauksellinen ote vanhemmuuteen. Tämä voi tarkoittaa keskustelutukea, kasvatuskysymyksissä auttamista ja mallintamista, jotta vanhemmat voivat kehittää omia käytäntöjään arjessa.

” Kodinhoidollista tukea, apua lastenhoitoon, tukea kasvatuskysymyksiin konkreettisen tekemisen lomassa, aktivoimista ja mallintamista.”

Tutkimuksen vastauksista nostettiin esille lapsiperheet, jotka ovat kriisissä eron tai sairauden vuoksi, jolloin perheet voivat tarvita apua hetkellisesti kriisin yli pääsemiseksi. Kotipalvelu tarjoaa konkreettista apua, jotta perhe voi toipua ja palata normaaliin arkeensa.

” Tilapäistä tukea sen hetkiseen tilanteeseen, jotta perhe pääsee kriisin tai vastaavan yli!

Erikoistilanteisiin liittyvä tuen tarve nousi vastauksista esiin erityisesti mielenterveyshaasteiden osalta. Vanhemman mielenterveysongelmat voivat vaikuttaa perheen arkeen ja lasten hoitoon, ja kotipalvelun tulisi tarjota apua silloin, kun vanhemmat eivät jaksa hoitaa lapsiaan tai huolehtia perheen arjesta.

Vastauksista selvisi, että erityisesti monikkoperheet ja perheet, joissa on pieniä lapsia, voivat kaivata erityistä tukea, kuten lisää lastenhoitoa ja vuorovaikutuksen tukemista. Näiden perheiden tarpeet voivat erota muiden perheiden tarpeista, ja kotipalvelu voi tarjota apua muun muassa monikkoperheiden erityistarpeissa ja vauvan ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemisessa.

Vastaaajien mielestä myös kuntakohtaiset erot voivat vaikuttaa palvelun tarpeeseen ja toteutukseen. Isoimmassa roolissa on lasten kanssa oleminen, mutta perheiden tarpeet voivat vaihdella alueellisesti, joten palvelun joustavuus ja mukautuminen ovat tärkeitä.

6.3.2 Lapsiperheiden kotipalvelun saatavuus ennaltaehkäisevästi

Kyselyyn osallistujilta kysyttiin, tulisiko lapsiperheiden kotipalvelua olla tarjolla enemmän ennaltaehkäisevästi ja saatavuus helpompaa. Vastauksista nousee esille, että vastaajista suurin osa on sitä mieltä, että saatavuus hyvä tai melko hyvää.

” Omalla alueellani kotipalvelua saa maksuttomasti ja helposti ja sen on nimenomaan tarkoitus tukea perheitä varhaisessa vaiheessa. Näen kotipalvelun olevan juuri tätä varten.

”Lapsiperheiden kotipalvelua saa melko helposti ja nimenomaan ennaltaehkäisevästi”

Vastanneista kaksi on sitä mieltä, että palvelua tulisi tarjota enemmän.

” Kyllä pitäisi. Ennaltaehkäisevään palveluun pitäisi panostaa enemmän, ettei perheet joudu syystä tai toisesta asiakkuuksiin”

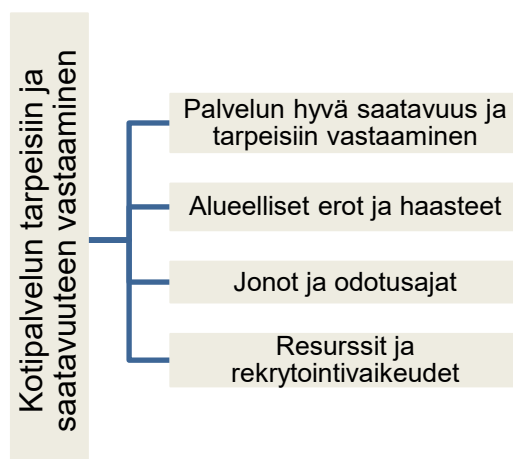
” ... olisi hyvä olla enemmän tarjolla perheille tukea eikä kynnyksellä olla iso. Palvelua pitäisi pystyä tarjoamaan enemmän ennaltaehkäisevästi.”

”Saatavuus on yritetty edelleen pitää matalana, esim. soittamalla ja aloitus pyritään järjestämään nopealla syklillä”

Alueellisia eroja vastauksista nousee esiin. Yhdessä vastauksesta käy ilmi, että resurssit ovat kasvaneet tilapäisesti 2,5 kertaiseksi. Toisesta käy ilmi, että on ylitarjontaa omana palveluna, eikä ostopalvelua tarvita lainkaan. Toisaalta kaivataan arviointia palvelun myöntämiselle sekä vastausta, mikä on ennaltaehkäisevää palvelua.

6.3.3 Lapsiperheiden kotipalvelun tarpeisiin ja saatavuuteen vastaaminen hyvinvointialueilla

Kyselyssä selvitettiin vastaajien näkemystä siitä, kuinka hyvinvointialueilla pystytään vastaamaan lapsiperheiden kotipalvelun tarpeisiin ja palvelun saatavuuteen. Vastausten perusteella selvisi, että palvelun saatavuus on hyvä ja perheen tarpeisiin vastataan, alueellisia eroja ja haasteita sekä jonotusaikojen sekä resurssien ja rekrytointin vaikeudet nousivat esille vastauksista. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Kotipalvelun tarpeisiin ja saatavuuteen vastaaminen -yläluokka ja alaluokat.

Useimmat vastaajat ilmaisivat, että lapsiperheiden kotipalvelu on saatavilla kohtuullisessa ajassa ja pystyy vastaamaan tarpeisiin melko hyvin. Vastaajat kertoivat myös, että palvelu on saavutettavissa nopeasti, mikä kuvastaa positiivista palvelukokemusta.

"Mielestäni nopeasti ja hyvin"

"Enimmäkseen pystytään vastaamaan hyvin tarpeeseen"

Alueelliset erot palveluiden saatavuudessa nousivat esiin kyselystä. On alueita/ kuntia, joissa ei palvelua ole ollut ennen hyvinvointialueita. Alueelliset erot voivat myös aiheuttaa haasteita palvelun saatavuudessa, erityisesti kaupunkien ja maaseutukuntien välillä. Pitkät välimatkat voivat hankaloittaa palveluiden järjestämistä ja lisätä haasteita, kuten rekrytointivaikeuksia.

"Hyvin, muuta on alueita/kuntia missä ei ole ollut lapsiperheiden kotipalvelua enne hyvinvointialueita."

"Tietyillä alueilla on hankalampaa saada järjestettyä palveluita->rekrytointivaikeudet."

"Pitkät välimatkat tuo haastetta. Työvuorolistojen ulkopuolella olevat äkilliset tarpeet tuo haasteita"

Vaikka useat vastaajat kokevat palvelun saatavuuden olevan hyvällä tasolla, muutamissa vastauksissa mainitaan kuitenkin ajoittain esiintyvät jonot ja odotusajat.

"ajoittain palveluun on jonoa,"

"ajoittain palvelua joutuu odottamaan pidempiä aikoja."

"Tällä hetkellä tilanne on hyvä ja palvelua saa kohtuullisessa ajassa."

Tulosten mukaan aikaisemmin syntyi jonoa. Tarvetta on paljon, koska kriteerit kotipalvelun myöntämiselle eivät ole yhtä tiukat kuin osassa hyvinvointialueista. Kuitenkin näissäkin tapauksissa palveluntarjoajat pyrkivät järjestämään käyntejä jo ennen "oman työntekijän" vapautumista.

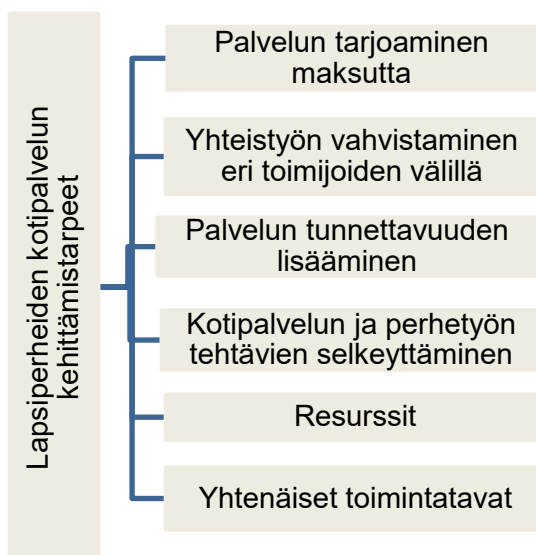
Kyselyssä mainitaan, että tietyillä alueilla on ollut vaikeuksia rekrytoida työntekijöitä, mikä voi vaikuttaa palveluiden saatavuuteen ja laatuun. Rekrytointivaikeudet voivat aiheuttaa tarpeen väliaikaiselle työvoiman hakemiselle, mikä saattaa tilapäisesti heikentää palvelujen saatavuutta. Kuitenkin vastaajista useat kokevat, että resursseja on riittävästi ja palvelut pystytään tarjoamaan oikea-aikaisesti.

"lapsiperheiden kotipalvelun työntekijäresurssi vastaa kotipalvelun tarpeeseen hyvin"

6.3.4 Lapsiperheiden kotipalvelun kehittämistarpeet

Vastaajilta haluttiin tietoa myös siitä, kuinka he kehittäisivät kotipalvelua alueellaan ja mitä muuta haluaisivat kertoa lapsiperheiden kotipalvelusta. Vastaajat kertoivat kokevansa palvelun olevan ajantasainen ja joustava. Erityisesti vastauksissa mainitaan määräaikojen joustavuus ja asiakkuuksien tarpeen mukainen pidentäminen. Joustavuus myös lainsäädännön näkökulmasta nostetaan vastauksissa esiin eikä palvelua rajoiteta tiukkoihin sääntöihin, vaan se on asiakaslähtöistä.

Vastaajat esittivät yläluokan lapsiperheiden kotipalvelun kehittämistarpeita seuraavien alaluokkien mukaisesti palvelun tarjoaminen maksutta, yhteistyön vahvistaminen eri toimijoiden välillä, palvelun tunnettavuuden lisääminen, kotipalvelun ja perhetyön roolien selkeyttäminen, resurssit ja yhtenäiset toimintatavat (Kuvio 7).

Kuvio 7. Lapsiperheiden kotipalvelun kehittämistarpeet -yläluokka ja alaluokat.

Monet vastaajat toivovat palvelun maksuttomuutta tai sen laajentamista maksuttomaksi kaikille asiakkaille. Vastaukset nostavat esiin myös maksuttomuuden tarpeen kaikille perheille. Tämä on monelle vastaajalle tärkeä tavoite.

”Kovasti toivoisin, että palvelu tulisi maksuttomaksi kaikille ja selkeät kriteerit ja toimintamallit koko Suomen laajuisesti. Nyt niissä on eroja.”

”Resurssia olisi myös tarpeellista tarkastella ja lisätä, jotta voitaisiin tukea perheitä enemmän ennaltaehkäisevästi.”

Vastaajat toivovat yhteistyön tiivistämistä eri toimijoiden välillä. Tämä sisältää yhteistyötä neuvolan, sosiaalityön, varhaiskasvatuksen, koulun ja muiden perhekeskuspalveluiden kanssa. Useissa vastauksissa korostetaan tavoitteellisuuden merkitystä, jotta asiakkuudet eivät venyisi tarpeettomasti pitkiksi ja jotta työ olisi selkeää. Tavoitteellisuus liittyi vastauksissa myös siihen, että perheet itse osallistuivat palvelun suunnitteluun ja arviointiin, ja että palvelun tarpeellisuus ja laajuus arvioitaisiin jatkuvasti.

Vastaajat vastasivat avoimeen kysymykseen, mitä muuta haluaisit kertoa lapsiperheiden kotipalvelusta tai sen kehittämisestä. Useammassa vastauksessa korostetaan kotipalvelun tärkeyttä ennaltaehkäisevänä palveluna ja sen tarpeellisuutta. Vastaajat toivovat, että kotipalvelu tulisi nostaa paremmin esiin ja tunnetuksi, sillä palvelu koetaan edulliseksi ja vaikuttavaksi, mutta sen saatavuus on vielä liian vähäistä tai tuntematonta. Palvelua ehdotetaan myös kehitettäväksi niin, että sen käyttö ei edellyttäisi erityistä asiakkuutta, vaan sitä saisi matalalla kynnyksellä laajemmin perheet, jotka sitä tarvitsevat. Palvelua tulisi vastausten perusteella markkinoida enemmän, jotta tunnettavuus ja käyttö lisääntyisi.

”Lapsiperheiden kotipalvelu on tärkeä osa ennaltaehkäisevästä palveluista, johon tulisi satsata.”

"Kotipalvelua ei mainosteta tarpeeksi, jota olisi hyvä nostaa kaikkien tietoon"

"kotipalvelu on oikea-aikaisena palveluna edullista ja vaikuttavaa palvelua, jota tulisi tarjota mahdollisimman matalalla kynnyksellä."

"Palvelua tulisi kehittää siten, että millään alueella ei tarvitsisi palvelua jonottaa ja sitä saisi ilman shl ja ls-asiakkuutta"

Vastaukset tuovat esiin tarpeen erottaa kotipalvelu ja perhetyö selkeämmin toisistaan. Kotipalvelua tulisi tarjota rinnalla perhetyön kanssa, mutta eri tarpeisiin, kuten kotityöhön tai jaksamista tukevaan palveluun.

Vastaajat mainitsevat resurssien riittämättömyyden, sillä akuutteihin äkillisiin tarpeisiin on vaikea löytää henkilöstöä, lähinnä ilta-, yö- ja viikonlopputarpeisiin. Henkilöstölle on jo annettu kolmen viikon työvuorolistat, jota ei voi muuttaa yksipuoleisesti. Ostopalvelua ei aina saa ostettua kaikkiin tarpeisiin eikä osaavia sijaisia ole tarjolla jatkuvuuden varmistamiseksi. Resurssipulan katsottiin olevan haaste, millä on vaikutusta palvelun saatavuuteen ja laatuun.

Yksi keskeinen teema nousi vastauksista missä korostettaisiin aktivoivaa työtettä, jotta vältetään "ylipalveleminen" ja perheiden liiallinen riippuvuus kotipalveluista. Tällä katsottiin myös olevan vaikutusta perheen omien selviytymisvalmiuksien tukemiseen ja vastuun jakamiseen perheenjäsenten välillä.

Vastausten perusteella palvelua tulisi tarjota ilman odotusaikoja, jotta sitä saisi nopeasti ja ilman byrokraattisia esteitä. Tämä liittyy palvelun saavutettavuuteen ja resurssien riittävyteen. Vastauksissa korostetaan resurssien tarkastelua ja lisäämistä, jotta ennaltaehkäisevää tukea voitaisiin tarjota enemmän sekä huolta herätti se, että palvelua ei ole tällä hetkellä saatavilla riittävästi perheiden tarpeisiin.

Palvelun tuottamisessa ei ole selkeitä ohjeistuksia ja sääntöjä siitä, kenelle, koska ja miten palvelua pitäisi tuottaa. Tämän koettiin luovan epäselvyyttä

palvelun käytössä ja sen suunnittelussa. Vastauksissa toivottiin selkeämpiä ohjeistuksia ja toimintamalleja, jotta palvelu olisi johdonmukaista ja yhdenmukaista kaikilla alueilla sekä myös selkeiden kriteerien ja toimintamallien puute tuotaisiin selvemmin esiin. Tällä hetkellä eri alueilla on eroja palvelun myöntämisessä, mikä luo epätasa-arvoa perheiden välille ja siksi vastauksissa toivottiin, että koko maassa olisi yhtenäiset käytännöt ja kriteerit palvelun tarjoamiselle.

”Tällä hetkellä puuttuu selkeät ohjeistukset kenelle, koska ja millä aikataululla palvelua pitäisi tuottaa ja miten”

7 POHDINTA

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin lapsiperheiden ennaltaehkäisevän kotipalvelun tarvetta ja toteutumista hyvinvointialueilla, sekä palvelun kehittämistarpeita. Kyselystä saatujen vastausten perusteella saatiin vastaukset opinnäytetyölle asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Jokainen tutkimukseen valittu hyvinvointialue osoitti kiinnostusta osallistumalla opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen ja jokaiselta hyvinvointialueelta vastattiin tutkimuksen kyselyyn.

Tulokset osoittivat, että kaikilla tutkimukseen osallistuneilla hyvinvointialueilla tarjotaan lapsiperheiden kotipalvelua. Vastauksissa toivottiin yhtenäisiä käytänteitä ja ohjeistuksia hyvinvointialueille, yhteistyön lisäämistä eri toimijoiden välille, palvelun maksuttomuutta sekä huomattiin, että henkilöstön saatavuus ja resurssipula vaikuttavat palvelun järjestämiseen. Tärkeiksi asioiksi nousivat myös palvelun tunnettavuuden lisääminen, palvelun saataavuuden kehittäminen sekä palvelun mahdollisuuksista tiedottaminen.

Tässä osiossa tarkastellaan tutkimuksen eettisiä periaatteita ja luotettavuutta, tarkastellaan keskeisiä tuloksia ja johtopäätöksiä sekä lopuksi esitetään mahdollisia kehittämissuhteita ja jatkotutkimusaiheita.

7.1 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen perustana on, että tutkittavat henkilöt luottavat tutkijoihin ja tieteseen. Tutkimukseen osallistuneiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan sekä heille mahdollistetaan tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus sekä oikeus myös kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen keskeinen eettinen periaate on tutkimukseen osallistuneiden tietoon perustuva suostumus. Tutkittaville annetaan riittävästi harkinta-aikaa osallistumispäätöksen tekemiseen. Tutkimuksesta ei saa aiheutua tutkittaville minkäänlaisia riskejä, haittoja tai vahinkoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, s. 7–9.)

Tutkimuksessa noudatettiin yleisiä eettisiä perusteita sekä hyvää tieteellistä käytäntöä mitkä lisäsivät tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimukseen osallistuneille kerrottiin saatekirjeen (liite 2) yhteydessä kyselyyn osallistumisen olevan vapaaehtoista.

Tutkimukseen osallistuneille on annettava tietoa ymmärrettävästi ja totuudenmukaisesti tutkimuksen sisällöstä, tutkimuksen tavoitteista, mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa, tutkimuksen mahdollisista vaikutuksista sekä hyödyistä ja riskeistä. Heillä on oikeus myös tietää tutkimuksen käytännön toteutuksesta sekä miten tutkimusaineistoa ja henkilötietoja käsitellään ja säilytetään. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, s. 7–9.) Saatekirjeessä kerrottiin mistä tutkimuksessa on kysymys sekä mainittiin, että kysely toteutetaan anonyymista sekä vastausten analysoinnissa huomioidaan vastaajien anonymiteetti siten, että vastaajia ei tunnusteta. Opinnäytetyötä varten on kirjoitettu aineistohallintasuunnitelma (Liite 3), jossa kuvataan koko opinnäytetyön prosessi eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta.

Eettisyyteen liittyy laadullisessa tutkimuksessa useita kysymyksiä. Esimerkiksi tutkimusluvat ovat tärkeä asia osana eettisyyttä. (Eskola & Suoranta, 2005, s. 52.) Tutkimuslupia opinnäytetyötä varten haettiin seuraavilta hyvinvointialueilta: Kanta – Häme, Lappi, Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Päijät-Häme, Keski- Uudenmaa ja Satakunta. Tutkimusluvat myönnettiin kaikilta tutkimukseen osallistuneilta hyvinvointialueilta marras- ja joulukuun 2024 aikana.

Vilkan (2021, s. 196–197) mukaan tutkimuksen toteuttaminen ja tutkimuksen luotettavuus ovat yhteydessä toisiinsa. Luotettavuuden kannalta keskeisestä on tutkijan oma rooli ja hänen rehellisyytensä, sillä arviointi kohdistuu hänen tekemiin valintoihin, ratkaisuihin ja toimenpiteisiin tutkimuksessa. Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan suhteessa teoriaan, analyysitapaan, tutkimiseen, tulkintaan, luokitteluun, tuloksiin sekä johtopäätöksiin koko tutkimuksen ajan. (Vilka, 2021, s. 196–197.)

Opinnäytetyöhön käytettiin ajankohtaisia ja tieteellisesti hyväksytyjä lähteitä kuten viranomaisraportteja (THL, STM) sekä Finlex ja hyvinvointialueiden omia nettisivuja. Teoriatietoa ja tutkimustuloksia etsittiin monipuolisesti tieteellisistä ja ammatillisista artikkeleista, teoriakirjoista, sekä tutkimusraporteista, jotta tieto olisi mahdollisimman ajankohtaista. Lähteinä käytettiin kirjojen lisäksi graduja ja väitöskirjoja. Opinnäytetyössä huomioitiin argumentointi hyödyntäen eettisesti kestäviä, laadukkaita ja hyväksytyjä lähteitä sekä vältettiin väärää tietoa. Käsitteet esitettiin selkeästi opinnäytetyössä siten, että lukija ymmärtää mitä niillä tarkoitetaan.

Puusa & Juuti (2021, s. 179–180) toteavat, että arvioitaessa tutkimuksen luotettavuutta keskeisiksi käsitteiksi nousee validius ja reliaabelius. Validiuden avulla tarkastellaan, tutkitaanko ja mitataanko tarkasti ilman virheitä juuri sitä ilmiötä, jota on tarkoitus tutkia. Laadullisessa tutkimuksessa validius tarkoittaa kohdeilmiön johdonmukaisuutta ja selkeyttä. Reliaabeliutta parantavuutta voidaan varmistaa siten, että kaksi arvioijaa päätyy samaan lopputulokseen, kahdella eri tutkimusmenetelmällä saadaan yhtenevä tulos tai samaa ilmiötä tutkittaessa kahdella eri tutkimuskerralla päädytään samoihin tuloksiin. (Puusa & Juuti, 2021, s. 179–180.)

Aiempien tutkimusten löytäminen aiheutti haasteetta, koska lapsiperheiden kotipalvelusta on rajoitetusti saatavilla aikaisempia tutkimuksia, mutta opinnäytetyössä käytetyt aiemmat tutkimukset, kuitenkin vahvistivat kyselystä saatuja tuloksia ja niissä huomattiin useita samankaltaisuuksia mitä muissa tutkimuksissakin on todettu. Havaitut yhtäläisyydet vahvistivat tutkimuksen luotettavuutta.

Puusa & Juuti (2021, s. 182) mainitsevat, että laadullinen tutkimus huomioi ilmiön monimuotoisuuden ja nostaa esiin keskeisiä merkitysketjuja tapahtumien ymmärtämiseksi. Luotettavuuden arvioinnissa on tärkeää pohtia valitujen menetelmien soveltavuutta tutkimuksen kohteeseen ja tavoitteisiin. Luotettavuuden lähtökohtana on tutkittavan ilmiön perusrakenne ja valitun tutkimusmenetelmän vastaavuus. (Puusa & Juuti, 2021, s. 182.)

Tutkimukseen valittu laadullinen tutkimusmenetelmä soveltui hyvin tutkimukseen käytettäväksi, sillä laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien lukumäärä on yleensä pieni ja tähän tutkimukseen valikoitui seitsemän eri hyvinvointialuetta. Tutkimuksen kyselylomakkeen kysymykset koostettiin siten, että niiden avulla saatiin vastaukset tutkimukselle asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Kyselylomakkeessa käytettiin avoimia sekä strukturoituja kysymyksiä. Avoimia kysymyksiä käytettiin, jotta vastaajilla olisi myös mahdollisuus tuoda esille myös omia näkemyksiään ja mielipiteitään vapaasti ja laajemmin minkä avulla saatiin nostettua esille monipuolisemmin tietoa siitä, mikä on lapsiperheiden kotipalvelun nykytilanne hyvinvointialueilla.

Opinnäyteyöstä saadut tulokset koetaan luotettaviksi. Kyselyn vastauksissa huomattiin olevan samankaltaisuuksia, jolloin voidaan todeta, että eri hyvinvointialueilla kohdataan lapsiperheiden kotipalveluun liittyvissä asioissa samoja haasteita ja samoja asioita. Luotettavuutta lisää myös se, että kyselystä saadut vastaukset vahvistavat oikeanlaisen suunnan lapsiperheiden kotipalvelun toteutumisesta ja tuen tarpeista hyvinvointialueilla, sillä Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa (2024) nousi esille samoja asioita mitä tutkimuksen kyselystä saadut tulokset osoittivat.

Kyselyn kohdejoukoksi valittiin tarkoituksella lapsiperheiden kotipalvelusta vastaavat henkilöt, koska heillä katsottiin olevan subjektiivisempi ja ajantasainen tieto, miten hyvinvointialueilla kotipalvelua tarjotaan. Kohdejoukolta saadut vastaukset antavat realistista ja ajantasaista tietoa kotipalvelun toteutumisen ja saatavuuden nykytilasta, minkä perusteella lapsiperheiden kotipalvelua saadaan kehitettyä asiakaslähtöisempään suuntaan missä huomioidaan myös palvelua toteuttavat työntekijät. Tämän myötä saadaan vahvistettua pito- ja vetovoima kyseistä alaa kohtaan sekä työntekijöiden työssä jaksamista saadaan tuettua, kun hyvinvointialueille luodaan yhtenäiset ja selkeät toimintamallit lapsiperheiden kotipalveluun liittyviin asioihin, jonka myötä myös palvelun laatua saadaan kehitettyä.

Opinnäytetyön alussa suunniteltiin kyselytutkimuksen ja teemahaastattelun yhdistämistä, jolloin ehkä olisi saatu laajempia vastauksia sekä tätä kautta olisi tullut esille myös hiljainen tieto. Olisiko tällä saatu enemmän ja laajemmin tietoa lapsiperheiden kotipalvelun nykytilanteesta ja olisiko sillä ollut lisäävää vaikutusta tutkimuksen luotettavuuteen. Lopuksi päädyttiin toteuttamaan vain kyselytutkimus.

7.2 Keskeiset tulokset ja johtopäätökset

Opinnäytetyön aineisto kerättiin kyselylomakkeista saatujen vastausten perusteella. Kyselyn vastaamiseen osallistui seitsemän eri hyvinvointialuetta, joissa lapsiperheiden lukumäärä oli vuonna 2023 välillä 45000–57000. Kohdejoukoksi valikoitui hyvinvointialueiden lapsiperheiden kotipalvelusta vastaavat esihenkilöt. Kaikilta tutkimukseen osallistuneilta hyvinvointialueilta vastattiin kyselyyn.

Kyselystä saatujen vastausten perusteella etsittiin vastauksia opinnäytetyölle asetettuihin tutkimuskysymyksiin; Miten lapsiperheiden kotipalvelu on järjestetty hyvinvointialueilla, millaista tukea lapsiperheet tarvitsevat sekä miten lapsiperheiden kotipalvelua tulisi hyvinvointialueilla kehittää.

Opinnäytetyön ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli, miten lapsiperheiden kotipalvelu on järjestetty hyvinvointialueilla. Vastauksista selvisi, että kaikilla tutkimukseen osallistuneilla hyvinvointialueilla järjestetään sosiaali- huoltolakiin (130/2014) perustuvaa lapsiperheiden kotipalvelua.

Vastauksista kävi tarkemmin ilmi, että palvelua tarjotaan hyvinvointialueilla ensisijaisesti omana toimintana, mutta lisänä käytetään myös ostopalvelua tai palveluseteliä täydentämään omaa toimintaa, jos omat resurssit eivät ole riittävät. Palvelusetelistä säädetyn lain (569/2009) mukaan palvelusetelin käytön mahdollistaminen lisää asiakkaan tai potilaan palveluun liittyviä valinnan mahdollisuuksia, parantaa palvelun saatavuutta sekä lisää yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon ja yksityisen palveluntuottajan välillä.

Vastaajista osa oli sitä mieltä, että omana toimintana tapahtuva kotipalvelu on kestävämmällä pohjalla kuin ostopalveluna ostettu palvelu. Vastauksista kävi ilmi, että ostopalvelua ostetaan saman sisältöisenä palveluna kuin mitä oma toiminta on. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä säädetyn lain (569/2009) 5 § mukaan hyvinvointialue voi hyväksyä palvelujen tuottajaksi ainoastaan sellaiset palvelun tuottajat, joiden on täytettävä yksityisistä sosiaalipalveluista ja terveydenhuollosta annetuissa laissa asetetut vaatimukset. Palvelujen tuottajien tuottamien palveluiden on oltava vähintään samaa tasoa, mitä vastaavalta hyvinvointialueen toimijalta edellytetään.

Toisessa opinnäytetyön tutkimuskysymyksessä kysyttiin, millaista tukea lapsiperheet tarvitsevat. Vastauksien mukaan lapsiperheet tarvitsevat tukea konkreettiseen apuun arjessa, arjen hallintaan ja sujumiseen tarvittavaa tukea sekä haastaviin perhe-elämään liittyviin tilanteisiin.

Vastauksissa mainittiin konkreettisiksi avun tarpeiksi kodinhoidolliset työt, tilapäinen lastenhoitoapu, ohjaus ja käytännön vinkit lasten kasvatukseen, monikkoperheille annettava apu, vauvan ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen, keskustelutuki sekä ohjauksellinen ote vanhemmuuteen. Vastauksissa tuotiin myös esille, että palvelu painottuu ohjaukseen ja mallintamiseen, erityisesti vanhemmuuden tukemiseksi, mutta tarkoituksena ei kuitenkaan ole ottaa perheen roolia kokonaan, vaan toimia vain tukena ja apuna. Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa (2024, s. 54) mainitaan myös, että kotipalvelu voi olla varhaisen vaiheen kevyttä ohjausta, neuvontaa ja avun tarvetta.

Haastaviksi perhetilanteiksi nousi vastauksissa erotilanteet, perhettä kohdanneet yllättävät kriisit, vanhempien mielenterveysongelmat sekä vanhemman sairastuminen tai uupuminen. Vastauksissa esille nousseet lapsiperheiden tarvitsemat tuen tarpeet olivat merkittävässä roolissa hyvinvointialueiden lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisessä. Eniten vastauksista nousi esiin perheiden tuen tarpeiksi kodinhoidollinen apu ja arjen hallintaan

liittyvät asiat sekä lastenhoito. Perheiden tuen tarpeissa havaittiin eroja kuntien välillä.

Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa (2024) mainitaan, että kotipalvelua tarjotaan toimintakyvyn heikkenemisen vuoksi tai erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella, jota voivat olla sairaus, synnytys, uupumus, erotilanne, perheenjäsenen kuolema tai muun omaisen tai läheisen sairaus tai poismeno. Keskeisenä tarkoituksena on vahvistaa perheen omia voimavaroja tarjoamalla ohjausta lasten- ja kodinhoitoon sekä arjen hallinnan tukemiseen. (Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan, 2024, s. 75.)

Kolmanteen tutkimuskysymykseen etsittiin vastausta, miten hyvinvointialueilla tulisi kehittää lapsiperheiden kotipalvelua.

Lapsiperheiden kotipalvelua nähtiin useassa vastauksessa tärkeänä osana ennaltaehkäisevää palvelua. Vastauksissa mainittiin, että palvelua tulisi tarjota enemmän ennaltaehkäisevänä palveluna, jotta perheiden tilanteet eivät pahenisi ja välttyttäisiin mm. lastensuojelun asiakkuudelta. Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan (2024, s. 75) mukaan lapsiperheiden kotipalvelu on ennaltaehkäisevä tukimuoto, jonka tarkoituksena on auttaa perheitä jaksamaan ja selviytymään arjessa.

Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa (2024, s. 52, 75) mainitaan myös, että lapsiperheiden kotipalvelun tavoitteena on vahvistaa perheiden kotona annettavaa tukea sekä helpottaa avun saamista varhaisessa vaiheessa. Kotipalvelun tarkoituksena on edistää perheiden hyvinvointia ja auttaa ratkaisemaan perheen haasteita ennaltaehkäisevästi ennen niiden pahenemista mikä osaltaan vähentää lastensuojelun sekä erityispalveluiden tarvetta sekä vahvistaa koko perheen voimavaroja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta pystyttäisiin turvaamaan lapsen hyvinvointi, kasvu ja kehitys. (Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan, 2024, s. 52, 75.)

Rannan & Pitkäsen (2024, s. 3–4) teettämän tutkimuksen tuloksissa todettiin, että sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin ei ohjata riittävän varhaisessa vaiheessa eikä yksilöllisiä palveluja tarjota riittävästi, jotta haastavia tilanteita voitaisiin ennaltaehkäistä ennen niiden kriisiytymistä. Tuloksissa myös todettiin, että varhaisessa tuessa voitaisiin hyödyntää enemmän digitaalisia palveluja. Tulokset kuitenkin osoittivat, että sosiaalihuoltolain uudistuksella on pystytty jossain määrin vaikuttamaan lapsiperheiden varhaisen tuen saatavuuteen ja saavutettavuuteen, mutta asiakkaat, joilla on enemmän haasteita eivät ole hyötäneet muutoksesta riittävästi. (Ranta & Pitkänen, 2024, s. 3–4.)

Vastauksista nousi esille yhteistyön ja kommunikaation merkityksen tärkeys eri toimijoiden välillä, jotta perheitä voitaisiin auttaa kokonaisvaltaisemmin, koska perheillä saattaa olla useamman palvelun tarvetta samanaikaisesti. Osassa vastauksista koettiin tarvetta tiivistää yhteistyötä varhaiskasvatuksen, perheneuvolan ja koulun kanssa. Rannan & Pitkäsen (2024, s. 6) tutkimuksesta kävi ilmi, että kuntien tulisi entistä paremmin yhdistää koulutus- ja sivistyspalvelut osaksi lapsille ja perheille suunnattua ennaltaehkäisevää ja kokonaisvaltaista tukea. Tutkimuksessa todettiin myös, että matalan kynnyksen palveluiden toteuttamiseksi tarvitaan myös paikallista yhteistyötä sekä taloudellista tukea järjestöille ja seurakunnille. (Ranta & Pitkänen, 2024, s. 6.)

Ranta & Pitkänen (2024, s. 5) toteavat, että sosiaalihuollossa on kehitetty monialaisia tiimejä ja yhteistyömalleja asiakastyöhön, niin alueellisella tasolla kuin myös esihenkilöiden ja johdon väliseen yhteistyöhön. Tämän ei kuitenkaan katsottu takaavan, että perheitä voitaisiin auttaa kokonaisvaltaisesti eri tahojen yhteistyönä. Monialaista yhteistyötä vaikeuttaa myös se, että lainsäädännössä ei ole monialaiseen yhteistyöhön kuuluvien tahojen toimintaa ohjaavaa yhdenmukaista velvoitetta yhteistyöhön lasten ja perheiden varhaisessa tuessa. (Ranta & Pitkänen, 2024, s. 5.)

Vastaajat toivoivat yhtenäisiä käytäntöjä ja linjauksia sekä kriteereitä palvelun myöntämiselle, jotta palvelun tarjoamisessa säilytetään perheiden välinen tasavertaisuus, tässä nähtiin olevan tällä hetkellä alueellisia eroja eri hyvinvointialueilla. Rannan & Pitkäsen (2024, s. 6) tutkimuksen tuloksissa tunnistettiin myös erilaisia monialaiseen toimintaan liittyviä palvelukäytäntöjä ja toimintamalleja. Huomattiin myös, että sosiaalihuoltolain soveltamisessa on olemassa alueellisia eroja, joiden katsotaan johtuvan paikallisesta johtamiskulttuurista, resursseista ja palvelurakenteista.

Ranta & Pitkänen (2024, s. 5) näkevät, että kuntien välistä vaihtelua esiintyy sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa, vaikka käynnissä on Hyvinvointi alueuudistus missä on käynnistetty alueellinen toimintatapojen yhdenmukaistaminen. Alatalon ja muiden (2019, s.30) mukaan myös kotipalvelun ja perhetyön toteutus on vaihdellut, koska palveluiden kansallisissa määräyksissä esiintyy päällekkäisyyttä ja epäselvyyksiä. Tämän vuoksi niiden keskinäinen suhde tulisi määritellä nykyistä näkyvämmiin ja ymmärrettävämmiin sekä täsmentää palvelun sisältöä.

Vastaajat kokivat, että lapsiperheiden kotipalvelun järjestämistä vaikeuttaa resurssien riittämättömyys ja henkilöstön vaikea saatavuus. Tällä katsottiin olevan vaikuttavuutta palvelun saatavuuteen ja laatuun. Rannan & Pitkäsen (2024, s. 3–4) tutkimuksen tulokset vahvistavat, että lapsiperheiden ja sosiaalihuollon asiakaslähtöisyyden toteuttamista vaikeuttaa resurssien niukkuus sekä henkilöstön saatavuuden vaikeus. Tarvetta katsottiin olevan myös monialaisten resurssien ja toimintatapojen suunnittelulle.

Vastauksissa toivottiin kehitettäväksi tavoitteellista työtettä ja dokumentointia. Rannan ja Pitkäsen (2024, s. 5–6) tutkimuksessa todettiin, että hyvinvointialueilla käydään läpi palvelurakenteen muutosta, jonka yhteydessä tulee tarkastella sosiaalihuollon ammattilaisten työtehtäviä, osaamisen vahvistamista sekä yhteistyörakenteita. Hyvinvointialueiden on tarjottava työntekijöilleen enemmän koulutusta ja ohjeistusta, jotta sosiaalihuollon asia-

kastyö saadaan sujuvammaksi. Monialaista tiimityötä vaikeuttavat tiedonvaihdon haasteet, sillä tarvitaan enemmän yhteistä palvelutarpeen arviointia ja systemaattista yhteistyötä koko asiakkuuden ajan.

Tutkimustulosten analyysi paljastaa yllä mainittuja kehityskohteita ja huolenaiheita. Vastauksissa mainittiin palvelun olevan joustavaa ja ajantasaista sekä palvelua pystytään tarjoamaan tällä hetkellä sitä tarvitseville perheille. Osassa vastauksissa toivottiin palvelua maksuttomaksi kaikille perheille ilman tulorajoja. Vastauksissa nostettiin esille myös yhteistyön tiivistäminen eri toimijoiden välillä, tavoitteellisuuden korostaminen palvelun tarjonnassa sekä palvelun tunnettavuuden lisääminen koettiin tärkeäksi.

Tutkimuksessa esiin nousseiden tietojen perusteella hyvinvointialueet saavat arvokasta tietoa siitä, miten lapsiperheiden kotipalvelu on järjestetty hyvinvointialueilla, millaista tukea lapsiperheet tarvitsevat sekä miten lapsiperheiden kotipalvelua tulisi hyvinvointialueilla kehittää. Vastauksista selvisi, että kaikilla hyvinvointialueilla järjestetään lapsiperheiden kotipalvelua ja alueiden perheiden tuen tarpeet ovat samankaltaisia.

7.3 Kehittämisehdotukset

Opinnäytetyön kyselystä saatujen tulosten perusteella lapsiperheiden kotipalvelua voidaan kehittää monesta eri näkökulmasta. Tärkeää on, että palvelu saadaan tarjottua kaikille perheille heidän oman tilanteensa vaatimalla tavalla, jotta palvelu saavuttaisi kaikki ne perheet, jotka palvelua tarvitsevat. Palvelun saamisessa tulisi huomioida ennaltaehkäisyn tärkeys, mikä nousi esille myös kyselystä saaduista vastauksista.

Taulukko 7 kuvataan opinnäytetyön vastausten pohjalta nousseita kehitystarpeita ja esitetään kehittämistarpeita käytännön esimerkein.

Taulukko 7. Esille nousseet kehittämistarpeet.

KEHITTÄMISTARPEET	KÄYTÄNNÖN ESIMERKIT
1. Yhtenäiset toimintatavat	<p>Luodaan yhtenäinen palvelukuvaus-> kenelle palvelu on tarkoitettu ja mitkä ovat palvelun yhtenäiset myöntämiskriteerit.</p> <p>Palvelun saatavuus, mihin vuorokaudenaikaan palvelua voidaan tarjota, tarjotaanko palvelua kaikille vuorokauden ajasta riippumatta ja kuinka paljon/kuinka kauan sitä myönnetään.</p>
2. Tunnettavuuden lisääminen	<p>Markkinointi, viestintä, mainonta, yhteistyöpalaverit, yhteistyötä erilaisten toimijoiden kanssa, erilaisiin tapahtumiin osallistuminen, digitaalinen etäapu</p>
3. Resurssit	<p>Määrärahojen lisääminen ja henkilöstön kohdentaminen matalan kynnyksen palveluihin, varallaolo/päivystysrinki äkillisiin akuutteihin tarpeisiin, riittävät resurssit, jotta pitkiä jonoja ei kertyisi</p>
4. Yhteistyön tiivistäminen	<p>Erilaiset yhteiset verkostotapaamiset, yhteiset koulutukset ja muut tapaamiset</p>

Tärkeää olisi saada luotua eri hyvinvointialueille yhtenäisiä palveluun liittyviä malleja ja toimintatapoja, jotta saataisiin säilytettyä palvelun tarjonnassa ja toteutuksessa perheiden tasa-arvoisuus ja palvelun laatu. Olisi tärkeää määritellä esimerkiksi kenelle palvelua myönnetään, millä perusteilla ja kuinka kauan. Eri toimijoilla tulisi olla selkeät palvelukuvaukset minkälaista tukea he tarjoavat perheille ja missä tilanteissa, sillä perheillä saattaa olla

yhtä aikaa useamman palvelun yhtäaikaista tarvetta, niin välttyttäisiin päällekkäisiltä palveluilta ja palvelut olisi helpompi erottaa toisistaan. Tämän avulla saataisiin myös kohdennettua resurssit oikeisiin tarpeisiin.

Vastauksissa tärkeiksi teemoiksi nousi esille palvelun tunnettavuuden lisääminen, palvelun saatavuuden parantaminen sekä palvelun tarjoaminen matalalla kynnyksellä.

Lapsiperheiden kotipalvelun tunnettavuutta ja näkyvyyttä voitaisiin lisätä monipuolisella markkinoinnilla ja viestinnällä, jotta perheet tavoitettaisiin mahdollisemman monen eri kanavan kautta. Mainonnan muotoina voitaisiin käyttää ulko- ja liikennemainontaa bussipysäkkimainoksien, erilaisten julisteiden ja lehtimainonnan sekä verkkomainonnan avulla. Lapsiperheiden kotipalvelun verkkosivuston kautta voitaisiin myös tehostaa palveluun liittyvää viestintää. Verkkosivuilla voitaisiin välittää perheille yleisen tiedon lisäksi kotipalvelusta tarjoamalla lisätietoa perheiden arkea koskettavista teemoista. Yleisten verkkosivujen säännöllisellä päivittämisellä ja selkeällä viestinnällä on myös keskeinen rooli palvelun markkinoinnissa. Tapahtumamarkkinoinnilla saataisiin myös lisättyä kotipalvelun tunnettavuutta perhetapahtumien ja messujen välityksellä.

Lapsiperheiden kotipalvelussa voitaisiin hyödyntää digitaalisia kanavia monipuolisemmin palvelun tarjonnassa ja saavutettavuudessa mitkä voisivat helpottaa perheiden asiointia. Mobiilisovelluksen avulla perheet voisivat varata ja muokata palveluaikoja, asiakaspalveluchatin avulla perheet voisivat reaaliajassa tiedustella mieltä painavista asioista ja esittää kysymyksiä. Palvelun saatavuutta voitaisiin parantaa myös tarjoamalla palvelua joustavasti päivästä tai vuorokaudenajasta riippumatta digitaalisen etäavun avulla, mikä helpottaisi perheiden tavoitettavuutta. Etäavulla säästettäisiin resursseja ja aikaa vapautuisi enemmän perheille, kun ei tarvitsisi aina matkustaa fyysisesti perheiden kotiin. Tällä voisi myös edistää palveluun hakeutumista matalalla kynnyksellä.

Palvelun kehittämisessä on olennaista asiakasymmärrys ja asiakaslähtöisyys. Asiakaslähtöisellä kehittämisellä voidaan lisätä palvelun laatua ottamalla perheet mukaan palvelun suunnitteluun kuuntelemalla perheiden kokemuksia palvelusta ja palvelutarpeista. Asiakaskokemuksen kehittämisessä voisi hyödyntää asiakastytyväisyys kyselyä. Tärkeää on huomioida asiakkaan ja työntekijöiden välinen yhteistyö ja vuorovaikutus ja sen kehittäminen millä on luottamusta lisäävä merkitys palvelua kohtaan.

Vastaajat toivovat lisää resursseja, jotta palvelua voitaisiin tarjota ilman odotusaikoja ja ennaltaehkäisevästi, erityisesti perheille, ennen kriisitilanteen syntymistä. Palvelun tarjonnan takaamiseksi tulisi taata riittävät resurssit ja määrärahat, siksi on ensiarvoisen tärkeää rahoituksen turvaaminen hyvinvointialueille ja osata kohdentaa olemassa olevia määrärahoja oikeisiin asioihin. Näillä on merkitystä palvelun tarjoamiseen ja saatavuuteen, jotta saataisiin perheiden hyvinvointia kuormittavat tekijät vähenemään tai poistettua. Määrärahojen lisääminen ja henkilöstön kohdentaminen matalan kynnöksen palveluihin olisi tärkeää. Varallaolo tai päivystysrinki äkillisiin akuutteihin tarpeisiin, jotta saataisiin taattua äkilliset akuutit tarpeet työaika suunnitteluiden ulkopuolella. Riittäväillä resursseilla taattaisiin se, että pitkiä jonoja ei kertyisi.

Merkityksellistä on yhteistyön tiivistäminen muiden toimijoiden kuten sosiaalityöntekijöiden, äitiys- ja lastenneuvoloiden, perusopetuksen, varhaiskasvatuksen ja nuorisopalveluiden kanssa, joissa voidaan myös tunnistaa avuntarpeet jo varhaisessa vaiheessa.

Yhteistyön tiivistämisellä ja säännöllisillä verkostotapaamisilla on myös merkitystä lapsiperheiden kotipalvelun tunnettavuuden ja tarjonnan esille tuomisessa. Ennaltaehkäisyllä on vaikutusta siihen, että perheet eivät enää välttämättä tarvitsisi yhteiskunnallisia tukipalveluita tai raskaita palveluita, millä on puolestaan vaikutusta hyvinvointialueiden taloudelliseen tilanteeseen.

Hyvinvointialueet pystyvät jatkossa kohdentamaan kotipalvelun kehittämistä oikeisiin asioihin opinnäytetyössä saatujen vastausten perusteella. Keskeisimmiksi asioiksi kehittämiseksi nousi vastauksissa esille lapsiperheiden kotipalvelun tunnettavuuden lisääminen, yhtenäisten selkeiden ohjeistusten ja toimintamallien luominen hyvinvointialueille, jotta palvelun järjestäminen saataisiin yhdenmukaisemmaksi alueesta riippumatta, eri toimijoiden välisen yhteistyön lisääminen sekä huomioida palvelun ennaltaehkäisyntärkeys ja tarpeellisuus. Näiden avulla saataisiin tuotettua hyvinvointialueilla entistä laadukkaampaa ja tasapuolisempaa lapsiperheiden kotipalvelua.

7.4 Jatkotutkimusaiheet

Useat vastaajat toivovat palvelun maksuttomuutta, jotta se olisi aidosti kaikkien perheiden saatavilla riippumatta taloudellisesta tilanteesta. Jatkotutkimuksen aiheina voisi olla esimerkiksi maksuttomuuden laajentaminen ja sen vaikutukset. Tutkimus aiheena voisi tutkia, miten palvelun maksuttomuus vaikuttaisi perheiden palvelun käyttöön ja taloudellisiin rasitteisiin, sekä miten se parantaisi tasa-arvoisuutta ja saatavuutta eri alueilla. Hyödyllistä olisi myös tutkia miten perheiden kokemukset ja tarpeet voitaisiin entistä paremmin huomioida palvelun kehittämisessä.

Toisena kehittämisasiheena voisi olla yhteistyön tiivistäminen eri toimijoiden välillä. Tutkimuksessa arvioitaisiin miten tiivistetty yhteistyö esimerkiksi neuvolan, sosiaalityön, varhaiskasvatuksen, koulun ja muiden perhekeskuspalveluiden välillä parantaa palvelun vaikuttavuutta ja ennaltaehkäisyä.

Mielenkiintoista olisi myös tutkia, miten selkeiden ohjeistusten ja yhtenäisten toimintamallien puute vaikuttaa palvelun toteutukseen ja asiakaslähtöisyyteen ja luoda yhtenäiset kriteerit ja ohjeistuksen palvelun tarjoamiseen koko Suomessa, sillä tällä hetkellä lapsiperheiden kotipalvelun ohjeistuksissa on eroavuuksia hyvinvointialueiden kesken mikä luo epäselvyyttä ja eriarvoisuutta perheiden välille. Samalla myös kotipalvelun ja perhetyön

eroavuuksien selkeyttäminen olisi tärkeää, jotta saataisiin molemmat palvelut tehokkaammin kohdennettua vastaamaan perheiden tuen tarpeisiin.

LÄHTEET

- Alatalo, M., Miettunen, N., Liukko, E., Kettunen, N. & Normia-Ahlsten, L. (2019). *Porrastuneisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa*. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-797-8>
- Delicate, A., Ayers, S. & McMullen, S. (2018). *A systematic review and meta-synthesis of the impact of becoming parents on the couple relationship*. *Midwifery*. 61, 88–96.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2005). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. (2025). Noudettu 5.3.2025 osoitteesta Perhe- ja sosiaalipalveluiden asiakasmaksut - Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue
- Hakulinen, J., Laajasalo, T. & Mäkelä, J. (2019). *Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen teoriasta käytäntöön*. Noudettu 23.4.2024 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Harju, E., Palonen, M. & Sarell, N. (2021). *Yhdessä perheen kanssa*. Perheiden ja terveydenhuollon kohtaamisia. Gaudeamus Oy.
- Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimi. (2025). Noudettu 20.1.2025 osoitteesta Palvelu - Palse.fi
- Hiltunen, K., Pennanen, N. & Tarkiainen A. (2014). *Sohvin satoa -kokemuksista hyvinvointia*. Karelia Ammattikorkeakoulu. Noudettu 27.10.2024 osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/791982/B31_Sohvin_satoa.pdf?sequence=2

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2022). *Tutkimushaastattelu*. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. (1. painos). Yliopistopainos.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). *Tutki ja kirjoita*. Kustannus-yhtiö Tammi.
- Hoivanet. (2025). Noudettu 20.1.2025 osoitteesta Lapsiperheiden kotipalvelun palveluseteli | Hoivanet
- Ilmarinen, K., Vuorenmaa, M., Karvonen, S. & Lammi-Taskula, J. (2023). *Tyydyttämätön palveluntarve lapsiperheitä tukevissa sosiaalipalveluissa*. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2023: 60: 38–56. Noudettu 23.10.2024 osoitteesta Tyydyttymätön palveluntarve lapsiperheitä tukevissa sosiaalipalveluissa - pdf
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. (2012). *Perheen parhaaksi, perhetyön arkea*. Edita.
- Kananen, J. (2014). *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä*. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2014.
- Kanta-Hämeen hyvinvointialue. (2025). Noudettu 5.3.2025 osoitteesta Asiakasmaksut ja -laskutus - Oma Häme
- Keurulainen, A. (2014). *Muuttuva suomalainen perhe*. Itä-Suomen Yliopisto.
- Keski-Suomen hyvinvointialue. (2025). Noudettu 20.1.2025 osoitteesta Lapsiperheiden kotipalvelu | Keski-Suomen hyvinvointialue
- Keski-Uudenmaan hyvinvointialue. (2025). Noudettu 27.1.2025 osoitteesta Tietoa asiakas- ja potilasmaksuista - Keski-Uudenmaan hyvinvointialue
- Kontula, O. (2018). *2020-luvun perhepolitiikkaa*. Perhebarometri 2018. Väestöliitto ry.

- Kuntaliitto (2023). *Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen*. Noudettu 25.11.2024 osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/hyvinvointi-ja-sivisyys/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen>
- Kröger, T. (2011). *Perheiden kotipalvelut ja lastensuojelu*. Sosiaalipalvelut Suomessa. Vastapaino.
- Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) (2014). *Lapsi perheiden hyvinvointi 2014*. Juvenes Print-Suomen Yliopistopaino Oy.
- Lammi-Taskula, J. (2020). *Minkälaisia tuen tarpeita suomalaisilla lapsiperheillä on?* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Noudettu 25.4.2024 osoitteesta <https://blogi.thl.fi/minkalaisia-tuentarpeita-suomalaisilla-lapsiperheilla-on/>
- Lapin hyvinvointialue. (2025). Noudettu 27.1.2025 osoitteesta Perheiden kotipalvelut - Lapha
- Lindberg, M. (2021). *Staying Afloat. Studies on the subjective wellbeing and coping strategies of family's with children in Finland*. Noudettu 27.4.2024 osoitteesta https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/180192/lindberg_marja.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Paavola, A., Honkavaara, P., Muuronen, K., Mäkinen, P., Tolonen, M. & Varsa, M. (2010). *Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus*. Talentia.
- Pitkänen, S., Ranta, T., Mäkkylä, K., Aro, R., Aro, N., Kortelainen, J., Koski, N. & Stenvall, J. (2024). *Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut*. Varhaisen tuen tilannekuva ja kehittämistarpeet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:15. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-392-0>
- Pohjanmaan hyvinvointialue (2024). Noudettu 29.4.2024 osoitteesta Lapsiperheiden kotipalvelu - Pohjanmaan hyvinvointialue

- Pohjanmaan hyvinvointialue (2025). Noudettu 5.3.2025 ositteesta Lapsiperheiden kotipalvelu - Pohjanmaan hyvinvointialue
- Puusa, A. & Juuti, P. (2021). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus. Tallinna.
- Ranta, T. & Pitkänen, S. (2024). *Parempaa varhaista tukea lapsiperheille. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta julkaisusarja 2024:11*. Noudettu 16.3.2025 osoitteesta Parempaa varhaista tukea lapsiperheille
- Satakunnan hyvinvointialue (2024). Noudettu 24.8.2024 osoitteesta Lapsiperheiden kotipalvelu - Satakunnanhyvinvointialue
- Sorsa, M., Hopia, H., Heino-Tolinen, T. & Raitakari, S. (2022). *Lapsiperheiden psykososiaalinen tuki Suomessa*. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 59, 83–103. DOI:10.23990/sa.97265
- Sosiaalihuoltolaki. (1301/2014). Finlex. Noudettu 18.6.2024 osoitteesta Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Noudettu 24.8.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Sosiaalihuoltolain soveltamisopas (2024). *Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2024:13*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7155-4>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2018). *Sosiaalihuoltolaki 1982*. Noudettu 25.8.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1982/19820710>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2023). Hyvinvointialueet vastaavat sote-palvelujen ja pelastustoimen järjestämisestä. Noudettu 26.4.2024 osoitteesta Hyvinvointialueet - Sosiaali- ja terveysministeriö (stm.fi)

- Suomenvirallinen tilasto. [SVT]. (16. kesäkuuta 2023). *Lapsiperheiden lukumäärä 2023*. Helsinki. Noudettu 8.5.2024 osoitteesta Perheiden määrä väheni edelleen vuonna 2022 - Tilastokeskus (stat.fi)
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. [THL]. (2018). *Finlapset kyselytutkimuksen tulokset*. Noudettu 26.4.2024 osoitteesta <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/finlapset-lasten-nuorten-ja-perheiden-terveys-ja-hyvinvointi/finlapset-kyselytutkimus/finlapset-kyselytutkimuksen-tulokset>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. [THL]. (2022). *Lasten ja lapsiperheiden hyvinvointi*. Noudettu 26.4.2024 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/lasten-ja-lapsiperheiden-hyvinvointi>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. [THL]. (2023). *Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE)*. Noudettu 25.4.2024 osoitteesta Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) - THL
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. [THL]. (2025). *Tilasto ja indikaattoripankki*. Noudettu 28.2.2025 osoitteesta Tulokset kaaviona - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki
- Tilastokeskus. (2024). *Perheiden määrä hieman kasvoi vuonna 2023*. Noudettu 18.6.2024 osoitteesta <https://stat.fi/julkaisu/clmyj8x2j81or0cutxcbkj1z0>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [TENK]. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3//2019. Noudettu 8.6.2024 osoitteesta Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK) | Tutkimuseettinen neuvottelukunta (tenk.fi)

Vaarama, M., Moisio, P., & Karvonen, S. (2010). *Suomalainen hyvinvointivaltio. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-287-2>

Vehkalahti, K. (2014). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Finn Lektura 2014.

Vilka, H. (2021). *Tutki ja kehitä*. Otavan Kirjapaino Oy.

Väestöliitto (N.d.). *Lasten ja perheiden hyvinvointi*. Noudettu 5.5.2024 osoitteesta <https://www.vaestoliitto.fi/vaikuttaminen/lasten-ja-perheiden-hyvinvointi/>

Åstedt-Kurki, P. (2021). *Mikä on perhe hoitotieteessä*. Teoksessa E. Harju, M. Palonen & N. Sarell (toim.) Yhdessä perheen kanssa, perheiden ja terveydenhuollon kohtaamisia (s.11). Gaudeamus Oy.

LIITTEET

LIITE 1 Sähköinen kyselylomake

Lapsiperheiden kotipalvelun tarve ja toteutuminen hyvinvointialueilla

Behov av och införande av hemtjänst för barnfamiljer i välfärdsområden

Lapsiperheiden kotipalvelu on sosiaalihuoltolain (1301/2014, 19 §) mukaista sosiaalipalvelua. Kotipalvelu on yhdessä perheen ja yhteistyötahojen kanssa tehtävää vanhemmuuden ja arjessa selviytymisen tukemista ja perheen omien voimavarojen vahvistamista. Tämä tapahtuu opastamalla perhettä lasten ja kodinhoidossa sekä vahvistamalla arjen taitoja. Kotipalvelun tarkoituksena on vahvistaa tuen saantia lasten ja lapsiperheiden pulmiin ja ongelmiin varhaisessa vaiheessa. Tärkeää on rakentaa palvelusta sellainen, mikä vastaa henkilön tai perheen tuen ja avun tarvetta. Kotipalvelua voidaan järjestää tarpeesta riippuen tilapäisenä tai jatkuvasti ja säännöllisesti annettuna palveluna. Lapsiperheiden kotipalvelu toimii parhaimmillaan tehokkaana ehkäisevän lastensuojelun muotona. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain. Lastensuojelulaki 417/2007, 2 § (Finlex) (THL 2023)

Hemtjänst för barnfamiljer är en socialtjänst enligt socialvårdslagen. (1301/2014, 19 §)Hemtjänst ska stöda föräldraskap och a och stärka familjens egna resurser, vilket görs tillsammans med familjen och samverkansparter. Det sker genom att leda familjen i barn- och hushållsvården och genom att stärka vardagens rutiner. Syftet med hemtjänsten är att ge stöd och hjälp åt barn och barnfamiljer i ett tidigt skede. De är viktigt att bygga tjänsterna så att familjen får de bästa stöd och hjälp. Beroende på behov kan hemtjänsten organiseras som en tillfällig eller kontinuerlig och regelbundet tillhandahållen tjänst. Barnfamiljen hemservice är den effektivaste förbyggande arbete inom barnskydd. De myndigheter som arbetar med barn och familjer ska stöda föräldrar och vårdnadshavare i deras uppfostrings uppgift och erbjuda familjen nödvändig hjälp i tidigt skede. Barnskyddslag 417/2007, 2 § (Finlex)

1. Millä hyvinvointialueella työskentelet?
Vilket välfärdsområde arbetar du inom?

- Etelä- Pohjanmaan
- Kanta-Häme
- Keski-Uudenmaan
- Lappi
- Pohjanmaa
- Päijät-Häme
- Satakunta

2. Onko alueella, missä työskentelet käytössä lapsiperheiden kotipalvelua?
I område var du jobbar, finns det hemservice för barnfamiljer?

- Kyllä/ Jaa
- Ei/Nej
- En tiedä/ Vet inte

3. Miten lapsiperheiden kotipalvelu on järjestetty alueellasi, jossa työskentelet?
Hur här hemservice för barnfamiljer ordnas i område var du jobbar?

- Alueellani on omia lapsiperheiden kotipalvelun työntekijöitä (ns. omana tuotantona)/ Vi har egna arbetare för hemservice för barnfamiljer
- Ostopalveluna/ Köptjänst
- En osaa sanoa/ Vet inte
- Palvelua ei tarjota tällä hetkellä/ Vi bjuder inte sånt tjänst just nu.
- Muulla tavoin/ På annat sett

4. Jos vastasit kohtaan 3: ostopalveluna, mitä palveluja alueellasi ostetaan?
Om du svarade 3: köps in, vilka tjänster köps in i ditt område?

Kirjoita vastaus

5. Mitä lapsiperheiden kotipalvelu alueellasi sisältää?
Vad ingår i hemtjänst för barnfamiljer i ditt område?

Kirjoita vastaus

6. Millaisin perustein alueellasi myönnetään lapsiperheiden kotipalvelua? Esim. ennaltaehkäisevästi, asiakkuudessa oleville (shl, lastensuojelu, vammaispalvelu)
På vilken grund beviljas hemservice för barnfamiljer i ditt område? T.ex. förebyggande, för dem som behöver (shl, barnskydd, handikappservice)

Kirjoita vastaus

7. Millaista tukea mielestäsi lapsiperheet tarvitsevat lapsiperheiden kotipalvelulta?
Vilken typ av stöd tror du att barnfamiljer behöver från familjehemstjänsten?

Kirjoita vastaus

8. Tulisiko lapsiperheiden kotipalvelua olla tarjolla enemmän ennaltaehkäisevästi/ saatavuus helpompaa?
Borde hemservice för barnfamiljer bjudas mera/ vara lättare att få?

Kirjoita vastaus

9. Kuinka alueellasi pystytään vastaamaan lapsiperheiden kotipalvelun tarpeeseen ja palveluiden saatavuuteen?
Hur tillgodoser din region behovet av och tillgången till hemtjänst för barnfamiljer?

Kirjoita vastaus

10. Kuinka kehittäisit lapsiperheiden kotipalvelua alueellasi, jossa työskentelet?
Hur skulle du utveckla hemservice för barnfamiljer i ditt område?

Kirjoita vastaus

11. Mitä muuta haluaisit kertoa lapsiperheiden kotipalvelusta tai kehittämisestä?
Vad mer vill du berätta för oss om hemtjänsten för barnfamiljer eller dess utveckling?

Kirjoita vastaus

LIITE 2 Saatekirje

Hei,

olisimme todella kiitollisia, jos voisit käyttää pienen hetken aikaasi ja vastata alla olevan linkin kyselyyn tai välittää kyselyn sellaisille henkilöille, jotka työskentelevät hyvinvointialueellasi esihenkilöinä lapsiperheiden kotipalvelussa.

Kyselyssä kartoitetaan lapsiperheiden kotipalvelun tarvetta ja toteutumista hyvinvointialueilla. Eri hyvinvointialueiden lapsiperheiden kotipalvelun nykytilanteen vertailu ja kehittämistarpeiden kartoittaminen ovat tärkeää palvelujen yhdenvertaisuuden ja saatavuuden näkökulmasta.

Tutkimus on Vaasan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden johtamisen ja kehittämisen YAMK-tutkinnon opinnäytetyö. Kyselyyn vastaajaksi on valittu eri hyvinvointialueiden työntekijöitä, jotka työskentelevät esihenkilöasemassa lapsiperheiden kotipalvelussa. Tutkimukseen on saatu luvat tutkimuksen kohteena olevilta hyvinvointialueilta. Kysely toteutetaan anonyymisti ja aineisto analysoidaan aineistolähtöisesti, joten yksittäisen vastaajan tietoja ei pystytä identifioimaan tuloksista. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista.

Linkki kyselyyn:

<https://forms.office.com/e/ZPgkVdzZna>

Kyselyyn voit osallistua 5.12.2024 klo 16 saakka. Jos sinulla tulee mieleen jokin kysymys, ota rohkeasti yhteyttä. Kyselyyn vastaaminen kestää noin 10 minuuttia

Ystävällisin terveisin

Anu Nyman
2302480@edu.vamk.fi

Inna Väisänen
2301539@edu.vamk.fi

Opinnäytetyön ohjaajana toimii Hannele Laaksonen, HTT Vaasan ammattikorkeakoulu
hla@vamk.fi

Valmis työ löytyy tekijöiden nimellä valmistumisen jälkeen osoitteesta www.theseus.fi

LIITE 3. Aineistonhallintasuunnitelma

AINEISTONHALLINTASUUNNITELMA

Suunnitelman tekijät: Anu Nyman ja Inna Väisänen

Opinnäytetyön nimi: Lapsiperheiden kotipalvelun tarve ja toteutuminen hyvinvointialueilla.

Opinnäytetyön toimeksiantaja: -

Suunnitelma laadittu: 16.5.2024. Korjattu 8.2.2025 opinnäytetyön nimen osalta.

1. Aineiston yleiskuvaus

1.1. Aineiston kuvaus: Kerättävä tai olemassa oleva aineisto ja sen ominaisuudet

Keräämme erilaista aineisto mm. eri tietokannoista ja tilastokeskuksen järjestelmistä sekä hyvinvointialueilta.

1.2. Aineiston laadun varmistaminen

Lähteitä ja viittauksia käytetään oikein. Opinnäytetyöntekijät ovat puolueettomia.

2. Eettiset periaatteet, lainsäädäntö ja henkilötietojen käsittely

Pyydetään tutkimusluvut hyvinvointialueita sekä luvat ennen haastatteluja ja kyselyä tutkittavilta. Työ ei saa loukata mitään hyvinvointialuetta.

2.1. Henkilötiedot ja tietosuojan huomioiminen

Onko aineistossa suoria tai epäsuoria henkilötietoja: ei ole ja anonymisyys pysyy koko tutkimuksen ajan.

Onko aineistossa arkaluonteisia henkilötietoja: ei

2.2. Päävastuu henkilötietojen käsittelystä eli rekisterinpitäjäys

Olemme yhdessä vastuussa henkilötietojen käsittelystä. Kyselyyn vastaanotetaan anonymisti.

2.3. Tietosuojan edellyttämät ilmoitukset

Kysymme suostumuksen kaikilta osallistujilta. Kaikki kerätty aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

2.4. Eettistä ennakoarviointia edellyttävät tutkimusasetelmat opinnäytetöissä

Tarvitaanko eettistä ennakoarviointia? ei tarvita

2.5. Miten hallinnoit käyttämäsi, tuottamasi ja jakamasi aineiston oikeuksia?

Tekijöillä on ainoastaan oikeudet käsiteltävään aineistoon. Lopullinen opinnäytetyö on luettavissa Theseuksesta.

3. Aineiston dokumentointi

3.1. Aineiston dokumentointi

Aineisto dokumentoidaan Wordin ja Excel taulukkoon sekä Formsiin (kyselylomake)

3.2. Aineiston järjestys ja eheys

Tulokset saatavissa valmiissa opinnäytetyössä. Muutoin aineisto hävitetään.

4. Tallentaminen ja tietoturva opinnäytetyöprosessin aikana

Aineisto tallennetaan tekijöiden koneille ja varmuuskopioidaan pilvipalveluun tai tikulle. Aineistoon ei pääse ulkopuoliset, koska aineisto on salasanojen takana.

5. Aineisto opinnäytetyön valmistuttua: tuhoaminen, säilyttäminen tai mahdollinen jatkokäyttö ja avaaminen

Kyselystä saadut vastaukset tuhotaan opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

6. Tehtävät ja vastuut

Molemmat tekijät tallentavat aineiston omalle koneelle ja varmistavat ettei muilla ole pääsyä tiedostoihin. Inna Väisänen huolehtii varmuuskopiointista.